

המאסף

כרך השביעי

מהברת שלישיית

קורא בספרים מאסף עמרים
קר ותבו דגן וקש
קר ולחם מזון לאנשים
קש ותבן מספוא לעדרים
אסוף הבר עזוב הקש
למה תלחם עם פרים ותישים

י - ל.

ת פ ל ה

אשר התפללו אחינו יושבי ארצנו , אחרי שוב מלכנו יר"ם
בשלוש מן המלחמה , וכרת ברית עם ממלכת צרפת :

אנא יי אלהים המהלל והמפאָר , יוצר כל
הנמצאים ארון כל-התולדות , לפניה
בבואה , נברעה ונשתחוה מול הדבת קדשה'
ונורה לשמה על חסדה ועל אמתה אשר גמלת
לנו , כי הריקות לנו ברכה ושלום משמי מעוניה .
ואם מקצר רוח והמצוקות אשר מל'או פני תבל
שכחנו מדת טובה ורחמה , והבמתה הנשגבה
אשר תנהיג בהם את עולמה , סלח-נא לעון
המתאוננים למען שמה הגדול כי רב הוא : אמת
כי לה יאתה המלובה , כי אמה תמלוך על כל
בצרך בחכמה וברחמים . אמה משבית שאון

(קפר)

ימים שאון גליהם והמון לאמים . אמה תהפוך
חשך לאור ומספד למחל . לכן ברוך ומבורך שמה
בפי כל ממזרח שמש עד מבואו . גם לנו הפכת
אכל לששון ויגון לשמחה , כי שמעת את קול
תחנונו ונתת שלום לנו ולכל יושבי ארצנו , גם
בעד מלכנו החסיד והטוב גנות ושכות את כפר
עליו כל ימי היותו בקרב כל יפגעו בו המורים ,
ותחלצוהו מכל רעה עד השיבותו שלם אל ארצו
לשוב לנו ולכנינו כל הימים :

אנא יי אל רחום וחנן רב חסד ואמת , מה
גדלה טובתך לנו , ומה רבה אשמתנו
אם לא נשים לבנו באמת ובתמים לעזוב דרך
עקלקלות וללכת בארח מישור לאהוב את אשר
תאהב , אתה ורעותי ושלום , עשה משפט צדקה
וחסד , ולשנא את אשר תתעב ריב ומדון
ושנאת חנם , ענל מרמה ואבזריות . משך נא
חסדך עלינו , והט לבבנו לעבדך ביראה לאהבה
את שמה ולדבקה בד . האר עינינו בדרךך , להעז
ולחבין

וְלִהְיִין מַעֲלֵלֶיהָ הַטּוֹבִים בְּכָל־עֵת וּבְכָל־רֶגַע, אִם
 לְמַשְׁפָּט אִם לְחֶסֶד, אִם לְשִׁבְט וְאִם לְמוֹסָר. בָּרַךְ
 גַּם אֶת מַלְכֵנוּ 'עֲבָדְךָ הַנָּאֲמָן. הָקָם לוֹ יוֹעֲצִים
 וְיֹשְׁרִים חֲכָמִים וְנְבוֹנִים אֲנָשֵׁי אֲמַת שׁוֹנְאֵי בְצַע,
 הַעוֹמְדִים לִפְנֵינוּ בְּאִמּוּנָה, וּמַחְזִיקִים בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת
 טוֹב וְיִשָּׁר כְּמוֹהוּ, כִּי חֲפֵץ חֶסֶד הוּא, וְכָל מַאֲוִי
 לְהַטִּיב לַעֲמוֹ וּלְאַרְצוֹ, תָּן־לוֹ אַרְבָּע יָמִים וְכֶסֶף
 יִהְיֶה נָכוֹן לִפְנֶיךָ. תִּקְדַּמְנוּ בְּרַבֵּת טוֹב וּתְחַדְּהוּ
 בְּשִׂמְחָה אֶת פְּנֶיךָ. גַּם בֵּיתוֹ תִּבְרַךְ, כָּל בְּנָיו
 וּבְנוֹתָיו הַנָּאֲהָבִים וְהַנְּעִימִים הַשְּׂמֻחִים אֵלַי גִּיל
 אֲנָשִׁים תְּשִׁיתֵמוּ בְּרַכּוֹת לַעֲד לָנוּ וּלְזֶרְעֵנוּ עַד עוֹלָם:

אָנָּה יי אל רַחֲמִים אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ, פָּתַח אֶת

אֹצְרוֹ הַטּוֹב אֶת הַשָּׁמַיִם וְהָרַק בְּרַבֵּת

שְׁלוֹמָךְ עַל כָּל יוֹשְׁבֵי תְּבֵל אֶרֶץ הַשְּׁבֵת מַלְחָמוֹת

מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד קֶצְהוּ, שְׁלַח אוֹרָךְ וְאַמְתָּךְ

וְזַרְחָה שְׁמִשׁ צְדָקָתְךָ עַל כָּל הָעוֹלָם כָּל־הָ. טַהַר

וְהַכֵּן לִבִּי כָּל יוֹשְׁבֵי תְּבֵל לְאַהֲבֹב אִישׁ אֶת אָחִיו

לְעֹזֹר אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ, כִּי אֵל אֶחָד בְּרָאֵנוּ וְאֵב

(קפו)

אחד לכל־נו , ומה טוב ומה־נעים שבת אחים גם
יחד אם על כל פשעים תבקש אהבה :

אָמֵנִם יי משפטיה תהום רבה , נפלאים
מעשיה ומעגליה לא נודעו , כי גם
מתוך ענו ועד־פל תורים אור בהיר בשחקים ,
ומרגשת פועלי און תצמיח ישועות בקרב הארץ ,
ואם הם חשבו לרעה , אמה תחשוב לטובה ,
ותהפוך קללה לברכה , על כן טוב יחל ודומם
לתשועתך , ולא נתנה עוד מעלליה והנהגת
עולמה כי אם בשליך יהבנו עליה ואמה תעשה
חטוב והישר בעיניה . כי לה יי הגדולה והגבורה
והתפארת והנצח וההוד והממלכה מעולם ועד
עולם אמן ואמן :

י — ל.

שירים

שִׁירִים וּמִלִּיצָה

ה א ב י ב

השמש בגבורתו האיר פני תבל, דשאוכלות מדבר וגיל
 גבעות תחבורנה ואכזי למה אתמהמה? אסתיר
 פני מארמנות כסגבות, טירות מלכים וסגולות רוזנים לא
 תשור עיני. אשחק לקול המון קריה משכנות עול למה
 אראה נקי כפיים כי הרמקנו רגל גאולה, ובר לבב כי
 ישח לפני כן בליעל. אלין בכפרים אנא השדה פה אשב
 כי אויתיהו פה מפעלות אלקים תשמחנה אותי אם החשך
 יכסה פני תבל ודממה מסביב לי ואך את קול המית
 הנחלים הכוזלים מבין העמקים עטופי בר אשמע, גם
 את קול הכותכת זמירות כלילה ועוף שמים אשר מבין
 עפאים יתן קול יגיע לאזני, ואשא עיני השמימה וארא
 רכבות צבא הכוכבים בהליכותם אשר כועד להם מיום
 הוקדם ולכו, אז יתעורר רוחי בקרבי, דמיתי בכפשי
 כי כל הכוכבים אשר אנכי רואה עולמים מלאים יצוריה'
 המה הלא ה' הוא אשר הוציא במספר צבאם ועל רוח פיו
 רכבות עולמים יבראו, מדוע עוד אפונה כי בריותיו גם
 כמו יקויו יגדלו כאשר בארץ אשר אנכי יושב בה — מי
 יודע את מספר צבאם, מי ימוד מקום גדול ורחב ידיים
 אשר ויכלם, ומי שקל בפלג את משאם למען לא ימטו
 בלכתם, אביט מתחת וארא את הארץ אשר תשאני ותחייני,
 מי יקדה? מי כרה בה מזלות הימים, ומי שם לים
 גבולות

גבולות לכל יעבור, מי ברא הררי א אשר עבים סחר
 להם ולא כראם, ומי חקק בתוכם פלגי מים נוזלים על
 העמקים מתחת וירוו כל צמח וכל עשב, מי זר בחיק
 הארץ זרע עושה פרי למיניהו. מחשבות כאלה עלו על
 רעיוני, חרותים עלי לוח לבניות שתומם רוחי בקרבי וכח
 דמיוני בער כאש להבה, ונפשי מאספת את כחותיה
 השג גדלת ה' וגבורתו — אמנם מה מאוד השתחשפה
 בראותה כי גם שמך מנהם דמות כל יכולה. נפשי תחזה
 אותך אלהי כעטר כהוד והדר ודגול מרכבות אשר בראת.
 אתה ה' המביט ממעון שמים על בריותיו הולכי שפל,
 רוח אפיק יחיה כלמו — אך רגע באפק — ואינם.
 אחזה אותך כשופט דק ואחת, כאל קנא ואבהל — אכן
 ברגע והנך אב רחמים הנוטה און א קול שועת בני,
 השומע א קול עש זחל עלי עלת עשב, ויזוה א הרוח
 לכל ויפלהו ארצה, גם על כל צמח ועשב ישא עין, וירום
 בגשם כדבות מבלי יכולו, וכאשר דמיתי כי אנכי אחד
 ממבחר יצוריו אשר ברא בצלמו, כפלתי אפים ארצה
 ואשלים תודה לה' על חסדו ואמתו: ה' אלהי! הכל בראת
 לכבודך ובחכמתך הופעת על כל ברואיך, כגדך כל תאוותי
 וכל תעלומות לבי אתה יודע, לא אקבץ הון לא אחסוף
 חיל אך אתה שאלתי אותו אבקש, השביעני מטובך והחייכי
 באמריך, ואם זאת תעשה לי אז גם בהמיר ארך והרעם
 כי ירעם וירע כגדי, וברק רקיע עינים ילהט, לא ית
 לבני כי אתה תקותי, מחסי ומצודתי.

הנה עפפסי שחר יפתחו, ואנכי יושב משמים ומשתומם
 כי אראה ערפלי יער וזמרת עוף שמים מהירת עלות
 השמש

(קפט)

השמש יבשרו , אביט שמימה , א מול שערי מזרח השמש
אשים עיני , השמש לאט הולך מתחתיות ארץ , משכנות
זהב לבושו ראשו כתר כס , אתן עיני על אפיקי מים ,
ויפעת השמש כגד פני תהל , יתספה האחו במעטפות
דשא , והאדמה הקודרת מני קרח תצמח יכוליה , פה
השושנה מרקיסי טל תפתח , פה הפרחים האומללים
מחוס השמש יגביהו ראשם ריחם יתנו , הצבי ממעונתו הולך
לאכול את הדשא עודנו באכו , ברגליו ירמוס את ירק
דשא תפארת אדמה — הלאה נשען הרועה על משענתו ,
וישמח לבו ותעלוזכה כליותיו בראותו גאן ובקר לפכיו
ירקדון בהשמיעו רנת בקר על אילת השחר . כל זאת ראיה
עיני ככספה וגם כלתה כפשי להודות לך ה' על פליאות
מעשיך , אמנם לא אוכל דבר כי לבי מלא על כל גדותיו ,
פי יחריש — ואך לבי יהגה תהלותיך . —

אחרון פאלאק.

תהלה

(קצ)

ת ה ל ה ל ר ו ד

אשר שר הרב המליץ המפואר מהרר נפתלי הירץ וויזל
לכבוד איש כריתנו הרב החכם המפואר מוהרר דוד
פראנקא מינדים באמסטערדאם *

מראה נחמד מכל מראות בארץ
מראה איש פס הולך בין קוץ נחמה
לוחמים בו מפרום גבורי כח
ובצדקו מתחזק לקראת כל פריץ

דוד זה כחך בגר עמדת
עת עליית דרכי תום בד נברו
ולעת גלי ים על ראשה עברו
כנמר שוקד על תומך שקדת

אם מחצי שרי יום יום נקפת
ומגדולות אשרו זדים ירדת
בתורה זקנת ובחכמה שבת

על פן אם רע ממות פה אספת
אל אחרית טוב מחיים עבדת
עוד תאמר אודה אל כי בי אנפת.

נפתלי הירץ וויזל.

(*) צורת הרב היקר הזה, חזר לחברתנו ובעל מחבר הספר
המפואר גמול עתליהו, אשר ננטיירה על פי פקודת
הגביר הכעלה מוהרר בנימן כהן בעיר אמספארט,
שלום

(קצא)

שִׁיר יְדִידוֹת

לאיש קודות, מעוטה במדי המדות, כבוד הרב החכם השלם
המליץ מ"והרר הירץ וויזל חקקתי השירה הזאת, למען
יעמוד ימים רבים, דור אחרון יראו וישפטו, יתנו תהלה
לישרים בלכותם, ודור תפוכות דוברים על נדיק עתק
יבטו ויחפרו סלה!

מֵאֵז דְּבָרֵי שְׁלוֹם וְאַמֶּת חִבְרָת

חֲבָמִים אֵין בָּהֶם דַּעַה הַחֲפָרָת

בְּחִץ שְׁנָנוּ לְשׁוֹנָם

בְּקָבֶר פִּתְחוּ גְרוֹנָם

אָמְרוּ תוֹרַת יְיָ הַפָּרָת

אָבֵן הַיּוֹם חֲקוֹר דִּין חֲקָרָת *

מִקּוֹם גִּיהֶנָּם לָהֶם חֲפָרָת

בְּחִץ מַחֲצֶת לְשׁוֹנָם

עוֹד לֹא יִחַגוּ בְּגְרוֹנָם

פִּיהֶם בְּכוֹפֶר כְּפָרָת.

י - ר

שלוש שלוחה אלינו מאמסטערדאם, ועליה נחבר השיר
הזה. ואנחנו אמרנו לפתח הצורה הזאת פתומי חותם
לחלקה ביעקב ולהפיצה בישראל; ואולם זה כשנתיים
ימים יצאה אש ותאכל הבית אשר שם היתה לפקדון, ולא
נדע מה נעשה לה, אם נגנבה, או שורפה. אבל אף אם
אין תמונתו לנגד עינינו, הלא רוחו מתהלך בתוכינו.
דברי המאספים.

(*) עיין המאסף לשנת התק"מנצ"ז - קי"א, קמ"ה - קס"ה.

(קצב)

מ כ ת מ י ם

I.

י ר א ר ע ת

„יוסף דעת יוסף מכאוב אמרה קהל
„אם בן למה זה אשב בשבת תחכמי?
כה אמר אלי אמש פלני אלמני
אחרי כי גרש גרשוהו מבלתי יכלת.
י — ל.

2.

ל מ ל ש י נ י ם *

מדוע תדברו בשער הצהוב
אשר לעגלה לאמור כי היא כחלתהו,
ולי אמרה רובלת אשר מכרתהו,
כי בן קנתהו בעד שקל זהב.
י — ל.

3.

ב ק ו ר ת ס פ ר ח ד ש

הנה יולדה קרא שמך עין משפט
ואתה לכל תראה כי אין בראשו עינים.
לבן מפי כל משכיל יצא המשפט,
כי ראש המחבר הזה הוא בעל קרנים.
י — ל.

*) Nach Lessings 103ten Sinngedicht.

(קצג)

4.

למנוח סופר עז פנים

אם אין תורה אין דרך ארץ,

אם אין דרך ארץ אין תורה.

כזאת כו זאת אמרה טהורה

הן רבים עמה עם הארץ.

י - ל.

5.

בזיון היופי

"שקר החן והכל היופי

"אשה משפלת היא המפארת."

כה אמרה אוכל והיא מכערת

על בן ביופי תמן דופי.

י - ל.

6.

שאלה ותשובה *

אמרו נא אחי, מה אעשה לפניך

אשר חשקה כי לקחת אותי לבעלה?

הן עשרה כחול הים לרוב, אך היא זקנה!

בת שבעים! — לו בת תשעים היתה ומעלה!

י - ל.

*) Nach Lessings 107ten Sinngedichte.

(קצד)

7.

מהלל אמת

אל נא יתהלל עשיר בעשרו

כי לא ידע מה ילד יום.

אל יתהלל גבור בגבורתו

כי גם הוא יפול ביום איום.

אף לא יתהלל חכם בחכמתו

דעתו תסכל יושב אחריו.

מעללי איש הם מהללו

אם זך ואם ישר פעלו.

י - ל.

8.

גמול המשקר

אליפז

מי זה פה! מי הוא דופק על דלתות ביתי?

סגרתי בעדי, בל אראה זולתי.

עפרון

פתח דלתיד, אליפז! לעפרון רעה.

אליפז

הן פעמים רבות שקר דברה לשונך.

מי קצת יאמין לך בי עפרון הנך?

יהודה בן-יונה.

(קצה)

9.

מאויי כסיל

משלי שלמה מה מאוד נשגבו,
אך באחת חטא, אנידנה:
בין ארבע דברים לא תשבענה
מאויי כסיל לא נחשבו.

מרכי ראך.

10.

ל ש כ ם

שכם בן — חמור יקנה גם יצבור ספרים
מנבוגי לב נכתבים ומחקמי חרשים
והמה סתומים לו אין אמר ואין דברים.
אדמהו לסרים זה שמר בית הנשים.

מרכי ראך.

11.

אל רופא אליל

עלי שמשון מה זה תתפלאו,
בלחי חמור הבה חמור חמורתיים?
על רופא אליל הלא תשתאו,
בעט סופר מהיר הוא ימית אלפים.

מרכי ראך.

(קצו)

12.

על המכתמים *

האם אמור יאמר הקורא
מה—לי ולמכתמים קצרים? —
איפא לזאת יסלח הקורא,
כי המכתמים הם קצרים.

י — ל.

מכתבים שונים

א

אגרות חכמה

(המשך השייך למחברת הראשונה גד ל"ז)

5.

מה' מצערי גבר כוננו , ודרכו יחפץ. —

אז כדברו ירחי' ה' איש אל רעהו , ויקש' ה' וישמע ,
ויכתב ספר זכרון לפניו , ליראי' ה' ולחושבי שמו .
אמר רב אלעזר (ברכות דף ויו **) ולחושבי שמו (מלשון
מחשבה) חשב לעשות מצות אלהיו , וכאנס לבלתי עשותה ,
לצדקה תחשב לו מחשבתו הטובה , וכפועל כפיו תרצה .

דעו

*) Nach Lessings 153sten Sinngedichte.

**) מאי ולחושבי שמו? אמר ר' אשי, אפילו חשב אדם לעשות
מצוה וכאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאלו עשה.

דעו לכם בני ! דבר גדול דבר החכם , והאמת אתו .
 כי לא אשר יראה האדם ; האדם יראה לעינים , וה'
 יראה ללבב — אם מחשבתך פגול היא לא יראה פעלך ,
 אך כי תכון לבבך לקראת אלהיך , למען עשות את אשר
 צוה , והיה כי יקרא דבר אשר ימנעך לבלות מלאכתך אשר
 החלות , גם לב נדבה אלהים לא יבזה , יען עשית ככחך
 אשר בנפשך . —

וכבדות דבר החכם הזה , אל הגדולים אשר בארץ המה ,
 וכידם כל טוב להיטב לאחיהם , ברוחב בינתם וכח נפשם
 היקרה , אשר גדלו מעל אחיהם , לעשות טוב בקרב
 הארץ , לכל יחתו ויבואו מורך בלבבם , לאמור : הן נגעי
 אדם רבים המה , העומדים סביב להקטין , ולהפריע
 איש איש ממלאכתו , טוב לו כי ישב בדד וידום . וזה כל
 אדם בשומו לב לפעולת דבר לטוב , ימצא סבות מתנגדות
 עומדות על ימיו לשגור ! וכאשר יגדיל לעשות , כן
 יגדילו שוטניו — אך יחגרו בעוז מהניהם לעשות חיל ,
 ואל ירף ידם גם בהמצא שטנה , כי אם יוקיפו אומץ
 וישוכו למלאכתם . והיה כי שגבה מהם עד כי לא יוכלו לה ,
 וכלאו עוד למצוא עזר למען השלם מעשיהם , הלא טוב
 הוא את אשר כבר עשוהו ! ואך זה הוא יעור האדם
 באדמה אשר שלחו ה' , להתאמן בעוז כל עוד נפשו בו ,
 למען הכיע כחותיה אשר ישכנו בה מבית החוזה , כפי
 אשר תשיג ידו , להשלים כח נפשו אשר נתן ה' אלהים
 בקרבו . —

לכן , אתם חכמי לב , אבירי כח ! היו לבני חיל ! גם
 כי תראו אלף מומיכם , ורצנה משמאלכם להדיחכם
 מעשות הטוב , אל ירף לבבכם , ואל תקונו אחור .

הרימו מכשול , ועשו את אשר תמצא ידכם . והיה כי
יבצר מעמכם עשות המצוה , כי צר כחכם — אל
תעזבו : אלהים חסדה לטובה — ואתם , הטוב בעיני
ה' עשיתם . —

לבחכם יחשב דרכו , וה' יבין צעדו . —

מ — ס .

6.

גאות אדם תשפילנו , ושפל רוח יתמוך כבוד .
הכמת ערום הבין דרכו , ואולת כסילים מרמה .*

אמר ר' יוחנן משום ר' יוסי בן זמרה : כל התולה בזכות
עצמו , תולין לו בזכות אחרים , וכל התולה בזכות
אחרים , תולין לו בזכות עצמו . משה תלה בזכות אחרים
שנאמר : זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך , תלו לו
בזכות עצמו , שנאמר : לולי משה בחירו עמד בפרץ וג"ו .
חזקיה תלה בזכות עצמו , שנאמר : זכור נא את אשר
התהלכתי לפניך וג"ו , תלו לו בזכות אחרים , שנאמר :
ובנותי על העיר הזאת להושיעה , למעני ולמען דוד עבדי .
(ברכות דף יוד ע"ב)

דעת לנכון נקל למצוא סבה לדברי החכם , והיא : האיש
הטוב אשר חשקה נפשו לכת בדרכי ה' , והאזין למצותיו ,
ישמר כל חקיו , ולא יחזיק טובה לנפשו על כל הטוב
אשר פעל ועשה , כאמרו : הן זה כל האדם — וגם כי
יבדיל עשות טוב בארץ , לא ירום לבבו לאמור : עתה
יאהבני

(*) עיין בתרגום של היקר ר' איצק אייכל .

יאהבני אדוני , כי כביר מצאה ידי , לכל אשר אשאלה
 ממנו ירצני ; אך תקטן בעיניו עד מאוד כל ישרו
 וזדקתו , אשר לא ישא עליו ראש גם בהשתפך נפשו לפני
 אלהיו לאמור : בזדקתי הושיעני ! כי כאפס וכאין יראה
 בעיניו ישרו וטובו , וכמה נחשב הוא כגד טוב ה' ורחמיו
 עליו מעת היותו , וגם כי יזכה את ארצו , מה זדקת
 אנוש מול זדקת אלוה ? אשר למענו יעתר לו ה' למלאות
 את אשר עם לבבו הלא גם את זאת יחשבה לו זדקה ,
 וענותו תרבהו בעיני ה' כי היא עטרת תפארת על כל
 מעשה האדם , בדעתו אשר הוא אדם וערכו מה הוא !
 ואך בעבורה ישמע לקולו בעת קראו אליו . (ולמענו
 יעתר לו --)

לא כן האיש אשר לא יבין בלבבו , מה משפטו מול טוב
 אלהיו וזדקתו לבני אדם , אך ירב בעיניו פעלו , לשום
 בה' מבטחו , כשכיר יקוה פעלו , ואל פועל ה' לא
 יביט -- ; אף כי גדול הוא במעשים , כאחד החסידים ,
 אין חפץ לה' בזדקו , אם כן גבה רוהו עד אשר שכת חנות
 אל , ולא הודע אליו ערכו , כי אנוש הוא -- גאותו
 תשפילנו . וגם כי יחנן קולו , לא לרצון תעלה תפלתו
 השמימה , ואם יעננו אלהים ברחמיו , לא למענו יעשה ,
 יען רם לבבו , ופיהו ענה בו -- .

מ — ס.

7.

שוב נקלה ועבר לו , ממתכבד וחסר לחם .

אמר ר' חייא משמיה דעולא : גדול הנהנה מויגיעו ,
 יותר מירא שמים , דאלו בירא שמים כתיב : אשרי
 האיש

ב ב ב 2

האיש ירא ה', ואלו גבי כהנה מוגיעו כתיב: יגיע כפיך
כי תאכל אשריך וטוב לך: אשריך בע"ה, וטוב לך לעה"ב,
ולגביירא שמים, וטוב לך לא כתיב: — (ברכות ה' ע"א)

שימו לב לדברי החכם להתבונן בהמה, מה יתרון לאדם
אשר בנפשו יביא לחמו, מדעהו אשר על כדיונות יקום,
כי יעזרוהו אחיו, ויטיבו לו איש איש מהכוח, להיות
טרף לביתו, למען יעמוד ביראת ה' כל היום — הלא
המצא יתר שאת לאיש הטוב ההוא, אשר בעמל ידו ישבע
לחם. הן על פני האדמה הזאת יבלה ימיו בטוב —
ובנעימות וחסד נצח. — יראה בטוב אשר מצאה ידו,
ישמח לבו בפרי מעללו כי יאכל, ובה ימצא עונג לנפשו.
(כי כן דרך האדם, למצוא נחת במפעלו אשר עשתה
ידו, שנעתיים כעל מנת רעהו אשר יתן לו, והוא
לא עמל בו —)

ויתר עוז לו בצדקה ה', להיות המים עמו — הגעגוע לכח
עם אלהיו — לא ישא פניו כל גבר — באלקים ישום
בסליו, ולא ישכח מעליו, יען חדשים לבקרים יראה
חסדיו ה', בתתלו לחם בבוקר לשבוע, לחמו כתן מימיו
באמנים, ואת לחם אלהיו הוא אוכל — לא ייחל לאיש
ולא יקוה לו, כל מאווי נפשו אמת הם, להיות אהוב
לאלהיו, ולכל מעשיו מטרה אחת להפיק רצון ה'. הלא
זה האיש הנמים עם ה'! כי גדר התמימות הוא, אם
כל החלקים מתאימים לדבר אחד, והתמימות עם ה'
שכל מאווי הנפש מתאימים יחד לעבודת ה'.

לא כן האיש אשר את חקו יאכל מאת כדיוני עם, גם אם
בין חסידים יתחמד, ואלא חלקים מעוררו, אין עוד
בירדו טובו: הן לבדו איננו המים עם ה' כי אחרי אשר
יטיבו

יטיבו לו בעבור חסידותו וחיותו נפשו כגלגל, הלא גם א הטוב
הוא ישא נפשו, ולמענה יעש זה, ואין בידו להעצים
עיניו מראות בטוב הזה אשר לכבודו, עד כי יהיו עיניו
נשואות לה' לבדו. — וגם פעלו איננו זך וישר, כי לא
תבצר להיות גם זאת נכבה א המעשה אשר יעשה —
(ואף אם נפשו לא הודע ממנה, הוא מפתת שהיא מסתתרת
בעמקי הכפש להטות את לבבו, ומסתבכת בתוך שאר
קבות המניעות את המעשה —) והפעולה המסתעפת
איננה זכה. — ועוד זאת לו: כי כל ימי היותו, לא
ימצא מנוח מדאוג על נפשו פן תשחת, כי רבה המכשלה
תחת יד האיש הזה, אם יזח יראת ה' מגד עיניו אך
מעט, אם לא יעשה תמיד משמרת לנפשו, ויבחון את
המעשה אשר יעשה בכור הבחינה, אם מקורה ממעין
טוב, או ממקור משחת — עליו איני קורא: אורח חיים פן
תפלק, נעו מעגלותיה לא הדע — *) אבל האיש הנהנה
מיוגיע כפיו, בטח ילך, שוכע שמחות וטוב לב המיד,
ולא ידאב על נפשו — אך ככון לבו בטוח, לא יירא —
אשריו בעה"ז — וטוב לו לכה"ב — **) הגם כי גדל ממנו
רעהו בתורה, ואסף יראת ה' באזניו הרבה מאוד, לכל
זאת

(*) ועיין באור זה הכתוב בס' משלי להיקרר' איצק אייכל.

(**) ר"ל, לוי יהיה משפט הטוב, כהוראת מלה זו על שלימות
האמיתי, אשר אין בה קיב כל דבר רע, ולא ישיגהו, כי
אם איש אשר גם הוא תמים פעלו, ושמן דבר לא נמצא
בו, זאת תהיה מכת חלקו! כי לפי פעלו יושלם איש —
הן גם לרעהו הירא את ה' חלק ונחלה באלהיו, אך לא
לו יהיה הטוב ההוא. —

המחבר.

זאת לא השיג ידו לנחול מטובו, ומעט מעט אשר אסף
הוא, יפרוץ לפניו לרוב.

גם כאלה יתר ממנו רעהו האיש ההולך בתום, ובפועל כפיו
מכלכל את ביתו, הלא הוא יהיה לנח עמו! בו תנשא כבוד
התורה! על אחת עשרת מונים יפעלו דבריו בלב רעהו, כי
עין בעין יראו, כי למען האמת והצדק הוא דובר, עליו
אמרו: הן יראת ה' תעשה זאת! מופת יהיה לרבים,
רבים יסורו אליו, יבקשו תורה מפייו, ילמדו מדרכיו וחיו.*

שיתו לב! הן הירא את ה' מאוד מאוד, כאשר לחם נדבה
יאלל, לא תהיה יראתו עוד שלימה, להיות זך וישר פעלו,
ואף כי אחד העם — לכן דעו נא לכם את אשר תעשו
לבניכם אחריכם, ואל תעברו אותם! כי אם תגדילו
בלי דעת מה יעשו גם המה לביתם, אך בתורת ה' ישימו
מבטחם לאמור: כי יגליחו בתורה, הלא היא תפרנס
לרעב לחמו; והיה כאשר בנים ובנות יולדו להם, ונפשם
בל יודעת מה, איך, ובמה יכלכלו את ביתם, אם לא
תורתם תגדלם להיות רב ומורה, ואחיהם יפקדו למו חקם
חלף עבודתם, הלא עברתם את בניכם! ותורת ה' לבו
תהיה. — תנו כבוד לה! ותנו כבוד לתורתו! לבניכם
אל תרעו! הלא זאת תורת החכם מחובת האב לבנו:
חייב האב ללמד את בנו תורה, להשיאו אשה, וללמדו
אומנות

(*) הרמב"ם בספר היד ובשמונה פרקיו הרבה לשפוך בוז על
אלה השומרים דתם לתת אוכל לנפשם ובזוי דבר ה'
יקראם. ידרשהו הקורא מעל ספריו כי נוספת תוספת
שפתותיו. המחבר.

אומנות וגם משפט השכל יגזור כן : חיים כהן לו, עליך
ללמדו במה יכלכל את נפשו. ה' אלקים חנן אותו רוח
דעה והשכל וכחות יקרות. עליך להשלים רוחו, ללמדו
להבין ולהשכיל ללמדו אומנות, אשר יעשה אותו וחי בו!
למדהו חכמה ותורת ה', ותחי רוחו! —

כה תעשו : או ימצאו בניכם חן בעיני
אלהים ואדם.

מ — ס.

ב

שיחה בארץ החיים

(המשך השייך למחברת שניה נד קכ"ג)

מב"ב (יושב לבדו תחת אל רענן, אל לבן) כשבת רש
על פתח בית עשיר, נפשו כלתה עד יפתח השער
יבוא בו, כן שכתי הכה, כן אחיל פה עד שוכו
אלי. — אך מדוע עזבני על מה הלך ממני?
הישמע מה ידבר אלהים? הירצני? ומה יהיה
אם אין? — אם אין? הה נפשי! מה תשתחוה
בי ומה תתחלי בשפק? אם אין? את מי לא
ירצה? מי בא לראות פניו וישב ריקם? גם
הרשע בתכל הלזו אשר פשעיו עצמו משערות
ראשו, בהנחמו על הרעה אשר עשה וישב אל
ה'.

א) בשפק כמו ספק המורגל בתלמוד, וכל"א לווייעל,
ולשון מקרא הוא (איוב לו, י"ח.) המחבר

ה', ירחמנו ויאמר לנו סלחתי חף כי איש כמוני!
 אם אזכרה ואספרה יום ויום מימי חלדי, אחפשה
 בהם כל יגיעי, האמצא מאומה כי אירא ואפחד?
 האמנם, ידעתי לא חף אכבי, ומי אנוש בארץ
 אשר יעשה טוב ולא יחטא; ואולם גם זאת ידעתי
 כי לא במרד וכמעל חטאתי לאלהים, לא בזדון
 מריתי את פיהו להכעיסו. ואם בשגגה חטאתי לו,
 ובכלל דעה סרתי מן הדרך הטוב, מה אירא?
 האל הטוב לא יחשוב עון להחוטא בשגגה. היודע
 כל יצר, וכפר בעד איש השוגג מבלי דעת, בשגם
 הוא בשר ולא עיני אלהים לו לראות באפילה
 כבזהרים. (ב) אל כפשי! אֶתְּוֹסִיפִי לְדֹאכָה! הרגעי
 ודומי,

(כ) אלה הדברים אשר שם אדונינו הרמב"ם מן כפי החכם
 זאקראטעם לדבר א ריעיו היושבים לפניו כאשר היה
 אסור בבית האסורים, לאמר: „ניין, איינע פֿריינדע!
 „ווער זיך איינס רעכטטאָנען וואנדעלט בואוואוסט
 „מיט, קאן זיך אומגעגליך בטריבן, אינדעם ער
 „דיא ריינע לו דיזער זעלִיגקייט אנטריטט. נור
 „ווער אין זיינס לעבן גאטט אונד אענטן בליידיגט,
 „ווער זיך אין פֿיהיטער וואלִווסט הערואגאָוועלט,
 „ווער דער פֿערגעטטערטן עהרע אענטעלאפֿער
 „גטוואכטעט, אונד אן אנדרער עלענד זיין ערגעטן
 „גפֿונדן, דער אומאן דער טוועלזע דעם טאדעט
 „ליטערן, אינדעם ער קיינען בליק אין דאס פֿער-
 „גאנגע אהנע רייע, קיינען אין דיא לוקסעט אהנע
 „פֿורכט טוהן קאן. דא איך אבר, דאנק זיין דער
 „גאטטהייט!

ודומי, כי עוד מעט ואנכי אחזה בעולם אלהים
 אשבע שובע שמחות את פניו; עוד מעט ואני בשדי
 תרומות האלה, בתוך עדת הקדושים אתעלסה.
 שם עין בעין אראה אנשי השם מעולם ועמהם
 אחתיק קוד ה'; שם אשכחך תכל עם חמת
 המתקדשים והמתטהרים בתוכך, אשחק לחץ
 שלחו לשוכם כי לא יגע בי עוד. גם אותך את
 יקיר לי שם אמנא, אותך לעיני כב אשר כנפשו
 קשורה בפשי! אמנאך אחבקך ולא אעזבך עוד!
 (מכ"ם הקריב) ואולם מה זאת אנכי שומע? —
 קול איש! מי זה העולה לקראתי? אקומה נא
 ואראה

כז"ב"ם

„ גאטטהייט! איר קיינע פאן דיין פארכוירפן לו
 „ אאכן האבע, דא מיך אין איינס גאנלן לעבן, דיא
 „ וואהרהייט איט צייפער גוזכט, אונד דיא טאגער
 „ איבר אונזעט גליבט האבע; זא פרייע מיך איך,
 „ דיא טטיאזע דער גאטטהייט לו הערן, דיא מיך
 „ פאן היינען רופט, אום אין יענעם זיכטע לו גע
 „ ניטן, ווארנאך מיך אין דער פיינטטערניט גע
 „ טטרעבט האבע. *) — וכמקום אחר הוא אומר:
 „ וואס איך בטרעיט, זא בגיגע מיך איך איט דער
 „ איברלייגונג, דאס איך עוויגאונטר געטטליכער
 „ אבהוט טטעהן, דאס זיינע הייליגע אונד גרעכטע
 „ פארזעהונג אין יענעם לעבן, זא וויא אין דיעם
 „ איבר

*) S. Phädon, oder über die Unsterblichkeit der Seele, von M. Mendelssohn, erstes Gespräch.

מ"ב"ם (הולך וקרוב, וכלכתו אפלוני) שבה לך פה עד כי
אקראך. (אמ"מ) שב אחי! מקומך אהיה.

מב"מ ברוך אתה לאלהי האמת והשלום.

מ"ב"ם ושלום בואך בנאות השלום האלה. על מה אתה
יושב לבדך? ולמי תחכה פה?

מב"מ המלאך ההולך לפני לנחותי הדרך צוה לי לאמור:
אל תמוט מזה עד בואי אליך; לא ידעתי אנה
הלך? ומדוע עזבני?

מ"ב"ם

„איבר איך וואלטעט, אונד דאס איינע וואהרע גליק“
„זעליגקייט אין דען טעהנהייטן אונד פאלקאמא“
„זענהייטן איינעס גייטעס בטעהט: דינע“
„זינד אעטיגקייט, גרעכטיגקייט, פרייהייט,
„ליבע, וואהל וואלן, ערקענטיגאטעס, בע“
„פערדרונג: זיינער אבזיכטען, אונד ערגעבונג אין
„זיינעס הייליגען ווילן. דינע זעליגקייטן ערוואר“
„טען איינר אין יענער לוקולעט, דאהין איך איינע,
„אונד זיין אעהרערט ברויכע איך ניכט לו וויסן,
„אוס איט גטראסטעס וואהטע דען וועג אנלוצרע“
„טען, דער איך דאהין פיהרט.“ (*) ויותר מזה
תמצא בספרו היקר ירושלים בנכות אשר היה לו עם
אחד מאוהביו על אודת הגמול והעונש אחר המות. וכבר
העתיק ריבני היקר ר' איצק אייכל הרבה ממנו ללשון
עבר במאסף לשנת תקמ"ח.

מה רב

*) Daselbst drittes Gespräch.

מ"ב"ם ש תעצב אחי! אם יתמהמה חכה לו. ומאשר
יקרת בעיני אלהים, על כן שלח מלאכו לפניך,
גם אנכי בעבור זאת הקדמתי לשחר פניך לדעת
מי אתה ומה שמך.

מב"מ משה בן מנחם זה שמי וזה זכרי בארץ.

מ"ב"ם (ברוח משוקק) משה בן מנחם? ואת שם עירך?
הגד נא לי אחי הגד!

מב"מ בעיר דעסווא כולדתי ובעיר בערלין כגדלתי.

מ"ב"ם (בשמחה) הנה לשמע אוון שמעתיד ותכל כפשי
לך, ועתה הראה אלהים אותי את פניך (ויפול)
על צווארי מב"מ ויסקהו.)

מב"מ

מה רב טוב צפון באמרותיו האלה, רפאות המה לעצם,
ומחוקים לכפש, ומי יתן ויחקור בלב אים ואיש מעדתנו,
כי אז קר מר המות ממנו, ואימתו א תפול עלינו עוד;
כי אז לא נהיה עוד לחרפה בין העמים אשר לעגו לנו
בקראם אותנו עם ירא מות, (*) כי אם נשא לבנינו
א האל הטוב אשר לא יחפון בעני יצוריו, ולא יעזוב
נפשנו לרדת שחת, וזאת כונת ישעיהו הכביא באמרו
(ישעיה כ"ה, ח') בלע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל
כל פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ. רצונו יראה
ואימת המות יבולע לנצח, ואז חרפת עמו קר מן
הארץ. — ומה שמצאנו מאמרים מפוזרים בתלמוד
מענין

*) S. zerstreute Blätter von J. G. Herder,
zweite Sammlung, S. 367.

מב"מ (בענוה) למה זה אמנא חן בעיניך ? ומי אתה
איש חמודות כי הגדלת חסדך עלי?

מב"מ אמי אחיך משה בן מימון הספרדי.

מב"מ (בחדוה) אך זה היום שקווייתי ! אתה אלופי
משה ? מה רב טובך ידיד ה' ! מה הגדלת על
שמך אלופי ומורי !

מב"מ ה' תקרא לי עוד אלופי ומורי, קרא לי אחי,
כי אחים אנחנו : הלא אם אחת לנו, כמוני כמוך
נולדנו על ברכי החכמה, ומברכות שדיה ינקנו,
ובמה נפליתי אני ממך אחי יקירי ?

מב"מ

מענין מלאך המות וכדומה, דע לך קורא אהוב ! כי כולם
על דרך דמיון ומשל כאמרנו וכוונה אחרת להם, ואם תקח
אותם בפשוטם חי אנכי ! תפגם מאוד בכבוד החכמים
האלה. מזה הוא מה שאמרו (מסכת ע"ז) אמרו עליו על
מלאך המות שכולו מלא עינים וכ"ו, ובמקום אחר במדרש
אמרו שהוא הולך מסוף העולם ועד סופו, כולם על דרך
ציור כאמרו, וכונתם לאמור שאין יצור נקטר ונמלט מן
המות, וזה הוא כאלו המות מלא עינים שרואה את כל,
גם כל הכבדא מעותד להעדר והפקד וזה כונתם באמרם
המלאך המות הולך מסוף העולם ועד סופו. רק השמר לך
פן תאמין בדברים האלה בפשוטם, ויתר מזה הזהר
לשמוע לדברי חלומות המורגלים בפי ההמון ומפוזרים
אבה ואבה באיזה ספרים המתקראים בשם ספרי מוסר,
כי אין להם שורש ועינך ציטוד דתנו הקדושה, כי תכלית

מה

בזב"ב לא כן אבי! לך יתר שאת לך יתר הגדולה, כי
אתה החילות להראות אליי בני ישראל אי זה
הדרך ישכון אור; אתה בכוףך הגדול גללת את
האבן מעל פי באר החכמה אשר שמו חכמי
יונים

מה שדע ומה שמחויבים אכחנו לדעת הוא, שיש שכל
ועונש לבני אדם גם אחר המות; והידיעה הזאת מחויב
ומקובל מצד התורה ומצד השכל, אבל הידיעה מן איכות
וכמות השכל והעונש והחקירה בהם, הוא דבר בלתי
אפשרי, כי מי האנוש אשר שם מקברו והגיד לנו כל זאת?
ובדבריו נביאנו הקדושים לא נמצא מאומה המורה ומרמז
על זאת. גם מה יתן ומה יוסיף לנו אם אכחנו יודעים
שהעונש יהיה אכילת בחילאש, או הטבילה בנהר דינור,
או הקליעה בכף הקלע וכדומה, דילנו במה שדע
שהבורא ברוך הוא ישלם לנדיק כדקתו ולרשע כרשעתו
כפי דעתו הנשגבה ולא כפי דעתנו והעולה על רוחנו.
ראה מה שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות במסכת
סנהדרין להמשנה כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא,
ו"ל: כמו שלא ישיג הקומא עין הכבשים ואין החרש
משיג שמע הקולות ולא הקרית תאות המשגל כן לא
ישיגו הגופות תענוגים הנפשיות, וכמו שהדגים אינם
יודעים יסוד האש לפי שהמותם כיסוד המים שהם הפכי,
כן אין נודע בזה העולם הגופני תענוג העולם הרוחני
וכו' ומעתה הקש מזה על העונש, כי גם העונש הרוחני
לא נוכל לדעת בזה העולם הגופני. — ואין פה מקום
להאריך בענין הזה, אך אייחד לו מקום מיוחד במחברות
הבאות עוד במאסף ואם ארטיב דעתיאם ירצה האל.

וואלפסזאהן.

יונים עליה ותשקה עדרי עמך. ומספרך אשר
כתבת היה לבני ישראל אור, כאשר כסה החושך
ארץ וערפל לאומיה — גם המעט אשר שאבתי
לי ממעיני החכמה, מידך בא אלי, אתה
כריתם לי! כי בעודני נער התעני אלהים מבית
אבי, וגר היתי בארץ ככריה לי, באין עוזר
ובאין סומך, כפשי כל ידעה איה החכמה תמצא
ואי זה מקום בינה, וכל יכלה להוציא יקר מזולל
ולהכדיל בין קודש לחול ובין טוב לרע. ויהי
כאשר הקרה ה' לפני ספרך מורה נבוכים אז
תפקחנה עיני ג' ואראה המקילה העולה בית
אשר ישרת וסללת לעוברי דרך הקודש, אז
נשבעתי במקילה הזאת אעלה, לא אסור ממנה
כל ימי היותי על האדמה. ועתה " " " "

מ"ב"ם ענותך תרכיני אחי! הלא טוב עוללותיך מבצירי!
כי אם אמנם הקילותי אני להראות מקילה לאלהינו,
הלא אתה ברוך ה'! פנית וסקלתה אותה, אתה
הרימות ממנה כל מכשול אשר נסתר מכגד עיני. —
אך הרף מזאת ואל נוסוף לדבר עוד בדבר הזה.
כשיסה בא ממשפט אנשי דורך וממעשיהם כי הוגד
הוגד לי כמקרה אשר קרה לי על אודת ספרי,
קרה גם לך מקרה אחת לנו, כי קמו ויקהלו
עליך

ג) וכן כתב ריעי היקר ר' איצק אייכל בספרו תולדת משה
איך אדונינו הרמ"מ ז"ל הודה שספר מורה נבוכים היה
יסוד כל ידיעותיו וראשית חכמתו.

וואלפסזאהן.

עליך עדת מתקנאים ויקנאו לך כקהל ישראל, מי
האנשים האלה, מה שמוחם ומה מעשיהם?

מב"מג לא חכמים הנה, בני בלי דעת, כי לו חכמו
ישכילו ויבינו כי לא קנאת ה' נבואות תעשה כזאת!
היהיה לרצון לפני אלהים תועבת כלם אלהים?
היבקש העושה שלום במרומיו, ריב ומדון בארץ?
ואולם הן בעודני חי עמהם, גם קנאתם האבדתי
מלבי, אף כי עתה אחרי הפרדי מהם, ומה
אשא שמוחם עוד על שפתי?

מב"מג צדקת אחי צדקת, אך ככסוף נכספתי לדעת על
מה הקרישו כשיאי העדה היושבים על כסאות
למשפט בין דין לבין ריב לריב? הלא להם
המנוה להורות את עם אלהים הדרך אשר ילכו
בה והמעשה אשר יעשו! מדוע שמו יד לפיהם
ולא עשו כאשר עשו לי האנשים הטובים דוד בן
קמחי ומשה בן נחמן ואחוזת מריעיהם? הלא
הנה השליכו כבודם מנגד לכבוד האמת והשלום
ויתאמרו להציל הכרדף מיד הרודפים! (ד)

מב"מג (כאנת) הימים הראשונים היו טובים מאלה.
לפנים בישראל התורה והחכמה, בנות אלהים,
משולכות

(ד) כבר כודע הסכסוך הגדול אשר היה אחר מות משה
בן מימון על אודת ספרו מורה נבוכים, ולולא
הרד"ק והרמ"ב היו בעזריו, הוציאו רבני צרפת
אותו לשריפה. עיין בספר המכונה אגרת הרמ"ב.

דברי אזהבי.

(ריב)

משולבות אשה ל אחותה , ובית אחד לשתיה ,
שם באספו הרועים טרם יסקו העדרים , כי על
מיהן ירעו ועל מיהן ינהלו . ועתה — (מתאפק)

כו"ב"ם על מה תחסה ותתאפק? מדוע תכחיד דבריד
תחת לשונך? הן גם אם החרש תחרש, לא
יפלא דבר ממני, כי האיש הלזה העומד שם
(מורה על פלוגי) אותו תחקור ואדרוש, והוא
יגיד לי את אשר לא תגיד.

מב"מ מי זה האיש? היודע לך?

מ"ב"ם לא הכרתיהו בלתי היום טרם בואך הנה . ומי
יתן וגם היום הזה נסתר מנגד עיני ! כי רבת
היגון טבעה כפשי על דברי האיש הזה ועל
חלומותיו , ולולא קווייתי , מדרכיו ארפאֵהו ,
הלא גרשתיהו ממני .

מב"מנ ואותו תחקור ותדרוש על הדבר הזה?

מ"ב"ם כן הוא. כי נחשתי גם הוא היה מהמתקוממים
עליך.

מב"מ הידעת את שמו?

מ"ב"ם זכרתי כי רבני דורו קראו את שמו " " " "
בן " " " " אב בית דין בקהלה קדושה " " "

מב"מ ח' אכיל! כדלריד כן הוא. כדוב שכול פגש
בי לבלעני.

מ"ב"ם אקראהו ואחמע מה יענה , כי אדבר עמו
משפטים.

מב"מ

מב"מ אנה הניחה לו , הלא תשחית דבריך הנעימים
לאזני האיש הזה .

מ"ב"ם לא תשחית , כי בכל כחי אתאמצה להקיר
הדעות הנפסדות מקרבך ולהפכה לאיש אחר .

מב"מ היהפוך כושי עורו , ונמר חברברותיו , גם אלה
יהפכו ואיש כמוהו לא יתהפך ! אך לשוא תרבה
מליך , לחכם תעתיר דבריך , כי בעט ברזל
וכנפורן שמיר מרותה האולת על לוח לבו , לא
תמחה מקרבך אם לא יד אלהים מפליא לעשות !

מ"ב"ם ויהי מה אכסה באך הפעם , אולי ירצה
אלהים את מעשי — (ויקרא את פלוני) .

פלוני (א מב"מ , ובכתיבת יד) שלום עליכם . (לאזני
מב"ם) מי זה האיש ? מאין בא ?

מ"ב"ם (א פלוני) הלא ידעת אותו .

פלוני לא כן , לא ידעתי ולא ראיתיו בימי חלדי .

מ"ב"ם הוא האיש משה בן מנחם מעיר דעסווא .

פלוני (כרתע לאחוריו הרחק בארבע אמות , א לבו)
מה זה אכבי רואה ? משה מדעסווא יבוא הנה
לשבת פה איתנו ? הוא יבוא על גורל הצדיקים ? —
תורה , תורה ! על מה תחרישי ? הלא זה האיש
אשר הקיר עדיך מעליך וילבישך בגדים צואים !
ואתם אותיות הקדושים מן א ועד ת הלא פעמים
עליהם מן הארץ לשמים , גם עתה התעוררו ,
הורידו כנחל דמעה לפני אביכם שבשמים , ובפרטית

אתה טי"ת ל תהן פוגת לך עד כי ינקום ה'
נקמתך! ה) — ואולם איך מאלתי! הלא הוא

יושב

ה) גוויס ווירדאנכר לעזר זעהר נייגיריג זיין לז וויטטן,
וועלכע גראבע בליידאגא דער פערעוויגטע אענ'
דעלסזאהן זיך בזאנדערט געגן דאס ט האבע טויריג
גמאכט, דאס דער פלוי זא לופערזיכטליך עס
אויפפארדן קאן, איינע ריינע פאן אעהר אלס זיבן
טויזענד יאהרען, (דען זא וויטט זאלן יא פאן דער
ערדע ביט לוס זיבענטן הימאל זיין) לז אונטער
נעהאן, אום איינע ביטטשריפט געגן אענדעלס
זאהן וויין לז רייכען? איך ווילן אלזא איינען לעזרן
פאלגענדט לזר בפרדיגאג איהרער נייגירדע
איט טיילען.

אלזע געגנער דער פארטרעפליכן אענדעלסזאה'
ניטן איברעלונג דעס חומט, פאן דעם רבן שלכל
בני הגולה אן ביט לז דעם ש"ץ ומ"ץ העראב,
זינד לזואהר דארין איינטטיאויג, דאס דינע איבר'
זעלונג איין גראטעט אונגליק פיר אונזרע הייליגע
רעליגיאן זייט, דאס זיז אלזא פערדיהנע זיט
סטונפן אונד שטיהל אויסגראטטעט לז ווערדן,
אונד דאס יעדער פאן איהן פערבונדן איזט, זיז,
ווען אויך ניכט עפענטליך, (דען דיט דארף
בעזונותינו הרבים אין אונזרן לייטן ניכט אעהר
גטעהן) דאך וועניגסטענס אין גהייט מחרים
לז זיין. ערקונדיגט און זיך אבר בייז דיין גוטן ליי'
טען נאך דער אורזאכע איהרער אנטפאטיע געגן
יענע

יִשְׁכּוּ פֶה בְּדָד וְנִעְזֹב , אִין זֹאת כִּי אִם כְּגֵרֶשׁ
 הַיּוֹם מִהַסְתַּפֵּחַ בְּנִחְלָת נְדֻקִּים ! וּמִי יוֹדֵעַ מִי
 הִיָּה הָאִישׁ אֲשֶׁר רָאִינוּ שֶׁם עַל הַגְּבֻעָה עוֹלָה מִן
 הָאָרֶץ לְקִרְאָתוֹ ?

מב"מן

יִעֲנֶה אִיבְרֻעֵלֹנֹג , זֶה ווִירְד אַוּן זִיא גֶאָנְן פֶּרְטִיהֶרִי
 נֶעֶר אִיִּינוֹג פֶּינְדֵּן ; דֶּער אִיִּינֶע לִיִּטֶטֶט זִיא הֶער
 אִוִּיט דֶּער טֶהעמֶלֶאגִיע , חִיִּין אַנדֶרֶר אִוִּיט דֶּער
 פֶּהִילֶלֶאגִיע , אֹונד ענדֶלִיך דֶּער דִּרִּטֶטֶט ווִירְד
 אִיהֶרֶע טֶעלִיכְקִיִּט בֹוויִין אִוִּיט דֶּער אַרטֶאגֶרֶא
 פֶּיע ! אִיִּינֶע לֶעזֶר זֶאלֶן זִיא כּוֹן אִיִּינֶען כּוֹךְ דֶּעם
 אַנדֶערן טֶפֶרעכֶּן הֶערן . לֹו עֶרֶסט דֶּען טֶהעמֶלֶאגֶן .
 דִּיא אִיבְרֻעֵלֹנֹג דֶּעט חֹומֶשׁ , זֶאגט דִּיעֶר , אִין
 אִיִּינֶע פֶּראַפֶּאנֶע טֶפֶרֶאכֶּע ווִיא דִּיא דִּיִּטֶטֶט , אִוִּיט
 טֶנֶרֶטֶרֶאקט גֶעגֶן דֶּען ווִילֶלֶען גֶאטֶטֶט , אֹונד
 דֶּאָהֶער גֶאָנְן פֶּרוֹוֶערפֶּלִיך . לֹו זִיינֶט בֹוויִיזֶע פֶּיהֶרט
 עֶר אֵן , יִענֶע דִּרִּיא טֶעגִיע פֶּינֶסטֶערניִט , דִּיא
 גֶאטֶט לֹור לִיִּיטֵן דֶּעם קֶעניגֶס תִּלְזִיא (פֶּטֶאֶלֶאעמֶאוס)
 עֶנטֶטֶטֶהֶן לִיט , ווִילֶן אֹוִיךְ דֶּעטֵן בֶּעֶהֶל דִּיא בִּיבֶעל
 אִינֶט גֶרִיכִישֶׁ אֹוטֶטֶע אִיבְרֻעֵלֶט ווערֶדֶן . אַאן
 הֶאט לֹוואַר דֶּאָגֶגֶן דִּיא אִיִּינוֹענדֹוגֶאזֶכֶּט , דֶּאט
 דִּיא קִינֶדֶר אֹונדֶרֶר נֶאטִיאן אֹוִיךְ פֶּאָר דֶּער עֶנְטִי
 טֶטֶהֶאגֶדֶר אַענדֶעלֶטֶאזֶהניִטֵן אִיבְרֻעֵלֹנֹג , טֶאן
 דֶּאט חֹואט אִינֶט דִּיִּטֶטֶט אִיבְרֻעֵלֶט גֶלֶערנט הֶאזִי
 בֶּען ; אֹלֶיִין דֶּארֹוִיךְ עֶרוֹוִידֶערט יֶעזֶר ; דִּיעֶר אִיבְרִי
 זֶעלֹוג קֶאן אִיִּיגֶענְטִיךְ קִיִּינֶע אִיבְרֻעֵלֹנֹג גֶּנֶעט
 ווערֶדֶן , ווִילֶן זִיא פֶּילֶע ברֶעיִטֶע אִוִּיטֶדֶרִיקֶע אֹונד

ווערטער

3

2

ב

מב"מ (לאזוי מב"ם, עודנו פלוגי מדבר א לבן)
 הראית כי חרד חרדה גדולה בשמעו שמי יוצא
 מפוך? אלא אחי, הניחה לו וילך לדרכו.
 מ"ב"ם

ווערטער בייא בעהעלט. אונד היראין האט איין
 טעמל אגניכט זאגאלן אונרעכט, דען וועלכער זאכ־
 פערטטענדיגער קאן אונד ווירד דען עהאמאליגען
 אונטעריכט אין חואט בפאר דיא אענדלסטאנהייטע
 איברעלונג אנט ליכט טראט, אדר דען נאך יעליגן
 אין דען ווינקעלטהלען אדר דעם זאגענאנטען
 חדר, אדר אויך דיא פרייטטונג, דיא זאן גדרוקט
 פֿינדט מין באר אטה, אגיטי אנהא, אגידים אונד
 דערגלייכן, איט דעם נאמען איברעלונג בלעגען?
 זאן נעהאפע נור לוס בייאטפיל פאלגענדע טטעל־
 זע, דיא איך, זיידר! זעלבר אין איינר קינדעייט
 פֿאן איינעם זעהרער הערן אומטע: ויבו עשו
 את הבכורה — און ער האט מבזה גווען עשו
 דיא בכורה: חדל להיות לשרה אורח כנשים —
 עס האט פֿראידן לו זיין לו שרה דער סדר פֿאן
 אלזע ווייבער — אונד זאגע זעלבסט אב דינעט
 איינע דייטטע איברעלונג זייא? זא אויך אין דען
 גדרוקטן איברעלונגען: וירא אליהוא כי אין
 מענה בפי שלשת האנשים ויחר אפו — און
 אליהוא האט מילונד געהן דאס קיין תשובה וואר
 אין אויל פֿון דיא דריי חברים און ער וואר
 ברוגז. — דאך דא דינער געגנטטאנד אין דעם
 גטסערעכע זעלבסט פֿאן אענדעלסטאנהא געהעריג
 בעלייכטעט

מ"ב"ם לא זה הדרך הטוב בעיני אלהים . הלא משה
מחוקקנו צוה לנו לאמור : כי תפגע שור אויבך
או

בלייכטעט אונד דאס פרא עט קאנטרא גנויא ער
ערטערט ווירד : זא קאן איך פֿיגליך דען טעמלאגען
בייא זייטע טרעטן לאסן אונד דאפֿיר דען פֿילאזאפֿן
אויפֿפֿיהרן . עהע איך איך אבר פֿאן יענעם גענלי
ליך טרעננע ערלויבע און איר איהסנאך פֿאלגענדע
אויף דיא ריינע איט לו געבן . אין דען אבען ער
וועהנטן מגידים (זיא זינד גדרוקט אין וולכאך ,
בבית ובדפֿוט האטותפֿים כ"ה אהרן ובנו כהר"ר
זעקל לו , בשנת בני לחכמתי הקטיבה ז"פ) פֿינן
זיך ערקלעהרטע טטעלזען דעס פֿסוק דיא זיין
דער טאהט טקאנדאזע זינד . אלס איינע פֿראבע
וויזן איך נור פֿאלגענדע טטעלזע אנפֿיהרן : (הוטע
ב' , ד') קריגט איט אייער אוטר כלומר דא זיין
כנסת ישראל דאז יעלגי דור דאס איז איין אוטר
לו דעס דור וואז נאך זיין ווערט . קריגט און זאגט
דאז זיא ניט איין ווייב איז און איך ניט איר אמן בין-
און לאז זיא אבקעהרן איר זנות פֿון איר פֿנים און
איר אומקייטונג פֿון איר בריטט כלומר דער סדר
איז דאז אן דיא הורן דריקט דיא בריטט דאס לאזן
זיא ניט טאן . — אונד דענאך גאב איין גאויטער
רב , דער אך אונד וועה איבר דיא אענדלסטאנהייטע
איברעלונג שריע , דיער אונדוירדיגען איברעזי
זונג זיינע הסכמה ! לואר קאן איך איר זעהר לייכט
דיא אנטווארט פֿארטעלזן , דיא דער רב הירויף
ערטיילן

או חמורו תועה השב תשיבנו לו, אף כי אם נראה
איש תועה בדרך לא טוב, הנחלל מלהשיבו בדרך
הישר?

ערטיין ווירדע, זיא ווירדאונגעפֿעהר זאלויטן:
וויר קעננען ניכט אומאר דאס גאנצע בוך דורכֿלען
זען, ווען וויר אומרע הסכמה געבן זאלען; זאלויין
וועס קאן דיע אנטווארט גיגען? ווער זיהט ניכט
גלייך זיין, דאס היר דער רב לויטן קעננען אונד
וואלען ניכט אונטרשיידן ווילן! אום דאך אויך יע
דער לעמאר דאס גאנצע אאנטקריפט דורכֿלען,
עהער איהם זיין איאפריאטור ערטיילט, ווא
דאס זאל דים דער רב ניכט אויך טוהן קעננען?
און בדענקע נור, וועלכע איבע פֿאלגען זאלכע
אומיטטליכע אויסדריקע, בייא דעם גאנצן
הויפֿען נאך זיך ליהן, בואנדערס ווען זיא נאך
אבען דאריין דורך איהרע הייליגע טעלען זאנק
ליאמירט ווערן! — זא פֿילן לוס אבטיעדע, אונד
נון קיין ווארט אעהר איט דעם טעאלאגען. —
דיא לויטע איינווענדונג געגן יענע איבערזעלונג
איט אויס דער פֿילאזאפיע הערגעמאונן: און
ווארן נעמליך אונזערס אענדעלסומהן פֿאר, ער
האבע זיך גרעבליך געגן גאטט פֿעריינדיגעט,
זינדעס ער מזבח דורך אומאר איבערזעלט.
דען אומאר, זאגט דיער געגנער, טטאמאט
קיינעסוועגס אויס דעם לאטיינישן, Alte אור
Alcus (העהע, האך) הער, וויא זאמאנכער אומ
וויסענדער פֿילאזאף גלויבען אפֿעטע, זאמנדרן
אומאר

הישר? העוזב כעזבה? א אחי! א כעזבה
 פן יראה ה' ורע כעיוני. איענך פתח אתה פתח
 לאלם

אזט אר איינז איין וואהר עבראייטעט קאמפאני
 טום, אויס אל אונד טהור, אונד דאהער איין
 טפאטט אונד טימפן "נאמע, דען דיא יהודים
 יענען היידנישן אפפערטעלען געגעבן האבען,
 פאלגליך איינז דינע איברעלונג טטאט מזבח
 איינע גאטטעטלעטטרוג. איך האכטע לונד
 איינמאל געגן איינען וואלען פילאמאגען דיא איינע
 ווענדונג, דאס עט נאך דינער עטימאליגע איינע
 גענטליך אזט אונד ניכט אזט אר הייטן וואל
 לע; ערהילט אבר דארויף פאלגענדע אנטווארט
 דיא איך גענליך ווידר בפרדיגעט האט. ער זאגט
 טע נעמליך: זא וויא פאן דעם אייגענטליכען האבן,
 זאגען, טאמגען אונד דערגלייכען אעהר, נאכהער
 דאס אונעכטע האבען, זאגען, טאמגען ענטטאמ
 דען איינז; עבן זא פעהלערהאפט ענטטאנד פאן
 דעם אייגענטליכען אזט אר, דאס אונדריכטיגע
 אזט אר. — ליהט און לונדער באערקונג נאך
 אין ערוועגונג, דאס אפיקורוס ניכט פאן דעם
 בקאנטען וועלטווייזען Epicur: אנדרן פאן
 אפקרוא, אונד דאס Hospital ניכט פאן
 Hospes: אנדרן פאן אוסף דלים אבטטאמאט,
 זא פלעגט יעדער לונדיגעלע געגן דיא בהויפטונג דעם
 פילאמאגען פאן ועלבטט הינוועג, אונד עט בלייבט
 אנאמאליט וואהר אונד געוויס, דאס אזט אר
 יידישע

לאלם הזה , דער אמה עמו , אולי יסוב וכס
ורפא לו .

מב"מ

ידיטר הערקונפט איזט . יעדער לעהרער בעליבע
דעאנאך קינפטאג דאס אונדייטטע ווארטאלטאר
זיך לו ענטהאלטן , אונד דאפיר ענטווער דאס
זיבענטוויירדיגע ווערטלען אפפערטטול לו גע-
ברויכען , אדראוס זיך גאנץ פרעליט אונד דייטליך
אויט לו דריקקען , דער איברעלונג דער מגידים
לו פאלגען , אין וועלכער עס הייסט המזבח , דאס
אובה . — וויר קאמאן נון לו דעם לעלטן חבר אויך
לו גלייך דעם וויכטיגסטן אונד טארפזינגסטן
געגנער , לו דעם ארטאגראפיען , אונד איינע לער
ווערדן דאהער ערזוכט דינעם איין אויפאערק-
זאנעס אהר לו גענען . זיינע בעהויפטונג איזט
פאלגענדע : מענדעלסזאנהעס איבערזעלונג איזט
דארוס זא אבטייליך אונד גאטטלאז , וויל דארין
אינאנער דער נאנע גאטט איט לווייט פאר-
קאמאט , דען , זאגטער , גאטטאוס דורכאויס נור
איט איינעם ט גטריבן ווערדן , דאאיט אלטראן דיא
לעהל 13 הערויסקאמאט , דען נ + א + ט
= 13 , וועלכע לעהל אין אחד ענטהאלטן איזט ;
טריבעאן נון , פעהרטער פארט , גאטט איט
טט , זא קענע איינע גרעטרע לעהל אלט 13
הערויט , פאלגליך אעהר אלט אחד אונד ווערע
דאהער איינע כפירה באחדות הבורא . — אונד
נון ווירד האפענטליך יעדער אויפאערקאמער
לענער

(רכא)

מב"מ אכזי אעשה כדכריך . (א פלוני) על מה התינת
מרחוק ? קורה נא אלינו !

פלוני (מבלי שים לב לדברי מב"מ , א מב"ס) דבר
קתר לי אליך , בוא נא הנה !

מב"ב"ם במקום האמת והשלום הזה אין עוד ואין
קתר . — אם כנים דכריך , ואם באמת ובתמים
המה הוויאם אלינו ונדעה יחד אותם , ואם אין ,
יהיו לך לכרך .

מב"מ על מה תקתיר דכריך ? האמינה כי לא כפלא
ממני את אשר כמוס עמך , לא כעלם ממני
העולה

לעזער זיך פֿאַן זעלבסט ערקלעהרן קענען , ווארום
דער פלוני זאָל פֿערזיכטליך דאָס טו דיער ריי-
זע אויפֿפֿאַרדרן קאנטע . דען דאָ דער פלוני איט
דעם ארטאָגראַפֿען אײנערליי אײנוגאָמיט , זאָ
גלויבט ער דאָס זעלטעט זיין גאטט גאנץ איטיג
אונד פֿערריכטונגסלאָז זי פֿינדן , אונד טרוג איהם
אלזאָ דאָס וויכטיגע גטעפֿט אױף , דען פראנעט
איט אענדעלסזאָהן זי פֿיהרן . זאָ פֿילן אבר איך
ווייט , אייט ביס יעלט זיין דיער זאָלע נאך קיין זענ-
טעלן ערטיהנען , און ווירד איר עס דאָהער ניכט
איבער אױפֿנעהאן , ווען איך זאָל אָגע דער שטרייט
נאך ניכט ענטשידען אייט , דיאָ אענדעלסזאָהניטע
ארטאָגראַפֿיע דער פֿלויטען פֿארליהע טונד
נאך איזאָווער גאטט איט לױיאַט שרייבע .

וואלפסזאָהן .

העולה על רוחך ! דבר כאשר עם לבבך , לכה
ונוכחה יחד , שים כה כגד אחינו משה בן מימון
והוא ישמע וישפוט בין שנינו .

פלוני (א לבו) כל ימי נטערתני על אותה מצוה לקדש
שם שמים כפרהקיא , ועכשיו באה לידי ולא
אקיימנה ? מדוע אירא ? אדבר כאשר עם לבבי
ויעבור עלי מה . (א מב"מ) שים כבוד לאלהי
ישראל ולתורתו הקדושה , הקר החרם מקרבך
ואחרי כן אדבר עמך כאשר ידבר איש א רעהו
מב"מ (בצחוק) החרם ? הלא משחק אתה , כי לא
שמעתי ממנו מאומה כל ימי היותי על האדמה .

פלוני הן אף אם אתה הסבות לגזול חרב נוקמת נקם
ברית ה' מדיכנו , ולסגור דלתי פינו לבלתי הוציא
החרם חוצה , כאשר מודע לי מהמכתב אשר כתב
אחד מנושאי כליו (ויו) הלא בלב כל ירא אלהים
החרם החרמת .

מ"ב"ם

ויו) כאשר כראה כונת הפלוני על הרב המליץ מוהרר הירץ
וויזל בר"ו , אשר העתיק במכתבו דברי אדונינו הרמ"במן
על אודות החרם והרדיפה , (מכתב שני) ושם כאמר בסוף
דבריו : אם תאבו להיות נשואים וקבולים וחנוכים
מוזלזלים , שאז וקבלו וחננו גם אתם איש את אחיו ,
אהבו , למען תאהבו ! — ואולם שגה הפלוני שגגה
גדולה בחשבו שאדונינו הרמ"במן גרס והקט לבטל
החרם מקרבנו , כי כבר יצא דבר המלכות להשמיד ולאבד
הרדיפה כזאת בכל מדינות מלכותו טרם הוציא הרמ"במן
רעיוניו

מ"ב"ם ומה עשה כי החרמתם אותו?

פלוני חטאתו כבדה מאוד כי זה האיש אשר תרגם התורה הקדושה ללשון אשכנזי, ויצו ללמדה לנערי בני ישראל על פי התרגום הזה. ואתה ידעת כי תועבת ה' עושה אלה. כי כך ספרו לנו חכמינו בעת שנעתקה התורה ללשון יומית הביא הקדוש ברוך הוא חושך שלשה ימים על העולם, ואם כן הוא בהעתקה ללשון יומית אף כי בהעתקה לשפת כוזב כשפת אשכנזית!

מב"מ האמנם כסה חושך את הארץ שלשת ימים, כאשר הוצאתי תרגומי לאור?

פלוני לא היתה זאת, ואולם בעבור זה, מפני שאין הדור ראוי לכך. — זין

מב"מ

רעיוניו החזקה. כי המלך הגדול פרידריך השני, בשמתו צוורה בדרור החיים, ראה בחכמתו הנשגבה את הרע האמיתי אשר יגיע ליושבי ארצו על ידי הדבר הזה. כי זאת תורת קנאות המקנאים: כן יקום באכזב בת תקום באמה; חרב מוקמת לא תשיב א' בדנה עד כי השבית מאנוש זכר הכרדף! אשרהו כי העביר ממשלת זדון כזאת מן הארץ. דברי אוהבי.

זין) לו ראה הפלוני את הספר מגאון אחד בזמניו, תשובה נצחת השיב לרמב"מ על שאלתו: הכסה חושך את הארץ כאשר יצא תרגום אשכנזי לאור? כי כן השיב בעל מחבר הספר הנ"ל על השאלה הזאת בפתיחה וזה לשונו:
הענין:

הוא האמת ישיב ר' יחזקאל מוה"ר ז"ל.

(רכר)

מב"מ (א מב"מ) השמעת אחי! את אשר השיב
על שאלתי?

מב"ב"ם (א מב"מ) שמעתי אחי, ותרגז כטני, אך
כשאלתי כן תשובותיו שאל שלל כענין ומשיב
שלל כהלכה. (א פלוני) הוא הדבר אשר דברתי
לך מאז בואך אלי לאמור: ידעתי אנשי מכורתיך
ומולדתיך ידעתים כי בנים המה לא אמן כם
ולא סדרים למו במשפטם וכמעשיהם.

פלוני (א לבו) אויה לי! גם הוא בעוזריו? מי יזלני
עתה מידם? אהה, כתנני ה' בידי לא אוכל
קום! מה לעשה? אם אחריש, יאמר שתיקה
כהודאה

הטהור: והנה בעת שנעתקה התורה יונת בימי תלמי
המלך היה העולם חושך ג' ימים, ואם כן אנוסים היינו
בזה (צריך להיות: היו בזה) וגם הלשון יוכי כזר אמר כח
יפיותו של יפת ישכון באהלישם, ואם כלזה העולם חשך
בעדינו (צריך להיות בעדם) מה נאמר ומה נדבר על
הפרצות המתגברות בדורינו בהעתקת התורה בלי שום
אונס והכרח, וכל אשר מתאמץ יותר בזה לחכם יחשב.
והם קדמונינו בימי תלמי המלך היה עיניהם פקוחות
וראו את הנולד, לכך היה העולם חושך בעדם ג' ימים,
אבל אנחנו כבר כסה הענן האולת (צריך להיות ענן
האולת) את עינינו ואנחנו שרוים בחושך ולא אור, ולכן
אין אנו מרגישים אם העולם חושך או לא ואין שוטה
נפגע עכ"ל. ודברי פי חכם חן, ושפתים יושק משיב
דברים נכוחים.

דברי אהובי.

כהודאה דמיא , ובכל מקום שיש חלול השם אין
 מולקין כבוד לרב , לא כן אשים פני כחלמיש ואדבר
 עמו משפטים . (א מ"ב"ס) על מה חרפת וגדפת
 אותנו הלא לנו לעשות כפי התורה אשר הורנו
 תכמינו התלמודיים , והם אמרו וספרו שהקדוש
 ברוך הוא העניש את העולם והביא עליו חושך
 שלשת ימים על שתרגמו את התורה . ואם רע
 בעיני ה' לתרגם תורתו, מדוע נשים יד לפינו
 ונחריש בעת אשר המכשלה הזאת לכגד עינינו!

מ"ב"ס שקר אתה דובר , לא ספרו התלמודיים מאומה
 כזאת , ולא אמרו שהעניש ה' את הארץ . כי
 שלשה פעמים באמר המאמר הזה : במסכת
 מגילה (ח) במסכת סופרים (ט) ובמגלת
 העניות (יד).-- במסכת מגילה ספרו המעשה מתלמי
 המלך

(ח) פרק ראשון דף ח"ת .

(ט) פרק ראשון הלכה זין והלכה חית .

(יוד) בקוף מגלת העניות . ויותר מאלה נמצא גם המאמר
 הזה במכילתא בוא א פרעה פרשה י"ד ובכ"ר . ומשלשת
 ספורים האלה תראה שאין עדותן מכוונת , וכבר העיר
 בעל אמרי בינה על המעשה הזה בספרו פרק זין , ומעט
 ממנו העתיק אדונינו הרמ"במן בהקדמתו לתרגום
 אשכנזי . גם בירושלמי דמגלה פרק קמא זכרו ההעתיקה
 הזאת ולא ספרו דבר שכנס אותם בע"ב בתים ושלא גלת
 להם מה שכקש מהם , רק הדברים באמרו כפשוטן כי כן
 אמרו

המלך שנגס ע"כ זקנים והשכיבם בע"כ בתים
 ונתן הקדוש ברוך הוא ענה בלב כל אחד ואחד
 והסכימה דעתם לדעה אחת. ושם לא באמר
 דבר מהחושך אשר היה בעבור זאת. — במקבת
 סופרים ספרו גם כן הדברים האלה כאשר המה
 באמרים במקבת מגילה. גם בהלכה שלפניה
 ספרו מעשה אחר באמרם מעשה בחמשה זקנים
 שכתבו לתלמי את התורה והיה היום קשה לישראל
 כיום שנעשה העגל שלא היתה התורה יכולה
 להתרגם כל צרכה. וגם פה לא אמרו דבר
 מהחושך. אך במגילת תענית לבדה באמר: ח'
 בטבת שבו נכתבה התורה יונת בימי תלמי
 והחושך בא לעולם שלשה ימים. ואולם כל איש
 משכיל ובר לבב, ישקול המאמרים האלה על
 מאזני שכלו ויכריע ביניהם, כמאמרם כלמור
 סתום מן המפורש. כי מה שאמרו פה מהחושך,
 אין זאת כי אם כנוי לצרה, כדרך העברי לכנות
 הצרה בשם חושך, והצרה הגדולה היתה בעבור
 זאת, שלא היתה התורה להתרגם כל צרכה, מפאת
 קוצר הכנת הלשון אשר בו נעתקה. ואז יהיו
 המאמרים האלה משולבים זה א זה.

מב"מ מן מחשבותי כמחשבותיך אחי! במאמר הזה. אך
 זה דרכם כסל למו: עוזבים ארחות יושר ללכת
 בדרך

אמרו בירושלמי ה"ל בלי שום הצעה וספור: י"ג דברים
 שנו לתלמי המלך. והיה איך שיהיה ערכוב דברים יש
 בכאן. — המחבר.

בדרך עקלקלות; לא יחפזו לדעת הדבר על
מכונו ולהשיבו על אפניו כמשפטו, כי אם כל
חפצם וכל תשוקתם להראות כוחם לבנות ולסתור
לנטוע ולעקר; בתייהם קורי עכביש, יסודתם
על קו תוהו ואבני בזהו ורוח נשפה בהם ואין. נעל
כן תפוג תורת אלהינו, על כן לא עמד טעמה
בה, וריחה כמר. גם זאת עשו לך עם ספריך
אשר כתבת, החפיוא עליך דברים אשר מעולם
לא עלה על רוחך, העמיקו שאלה הגביות למעלה,
כמשל כפי חכמי התלמוד, לעייל פילא בקופא
דמחטא.

מ"ב"ם זר לי מאוד אחי! זר לי מאוד. איך נפלת עם
אלהים, ירדת פלאים בית ישראל! ואם אמנם
לקחה אזני כבר שמץ מזאת, ואלי דבר יגובכ זה
ימים רבים נמשפטם וממעשיהם, לא האמנתי
כי פשתה הרעה הזאת מקצה עד קצה.

פלוני (ט לבו) חבי כמעט רגע עד כי יעבור הזעם, על
כן אשים עתה ידי למו פי? והיה אם כלו לדבר
אז אקום, כי קרוב מדריקי, מי ירשיעני?

מ"ב"ם אני בעיני הכינותי הספר יד החזקה לתועלת
בני ישראל, כאשר כתבתי באגרת לתלמידי יוסף
בן יהודה (למור: יא) קנא קנאתי לה' צבאות
שראיתי האומה בלא ספר מחוקק שלא יהיה בו
לכד עיון אמתי בלי מחלוקת ולא שבוסים. ואמרתי
מעלה

מעשה לא יחלק עוד העם לחצי זה ילך בכה וזה בכה; כי אם דרך אחד לכולם על פי הספר הזה יצאו ועל פיו יבואו, ולא תרבה המחלוקות עוד בישראל. ועתה שמעתי כי היה הספר הזה לאבן נגף להם, ועל ידו רבו כמו רבו המחלוקות והשנויים.

מב"מ כן הוא. כי בעת ראותם דבר אחד מספרך מתנגד לדברי חכם אחר, או אם יעלה על רוחם שדבריו סותרים לדיון ערוך בתלמוד, אז בזיעת אפם יעמלו, לא ישקטו ולא ינוחו, יזכרו חמרים חמרים משאלות ותשובות, מקושיות ופסקות עד כי השוו דבריו לדברי המתנגד. הכזאת חפצת?

מ"ב"ם מי בקש זאת מידם? אם דברי מתנגדים לדעת חכם אחר, יהי לו את אשר לו ואני אלך לדרכי; ואם דברי סותרים לדיון ערוך בתלמוד הלא הגדתי כבר באגרת מיוחד לרועי פנחס בן משולם: שלפעמים לקטתי דיון אחד ממאמר שבא בתלמוד אגב גררא ודרך משא ומתן ונתברר אותו הדין שלא במקומו ולא ידע אדם היכן יבקש. — וגם אם שגיתי, מה בכך? האלהים אני? — (אפלוני) דע וראה כי טעאתך רבה אשר חטאת לאחינו משה בן מנחם. לך התרפס, אולי ירצה את עוונך ויאמר לך סלחתי! —

(החתימה במחברת הבאה)

מ א מ ר ה מ ל ו א י ם

מאת האדון פראנצֶעטאר געדריקע, בעתקה ללשון
עברי ע"י יוזל פיק ראבנאווע *

(המשך השייך למחברת הראשונה צד ע"ז)

כי נשים עינינו לבחון הטוב במאזני צדק ומשפט, מעלות
ומקרוכות דורנו אשר אכחנו בו היום, מכלי שמוע
קול רנת קופרים אחדים אשר רבו שמחה לנו ויהללו טובו
בשערים, כי הפרינו לדבר ביתר שאת; בכל זאת ישמח
החכם העומד על משמרתו בעינים פקוחות, בראותו כל
הקורות אשר הקרה ה' לנו בדורנו בימינו זה בחמישים
שנה, כי הקיר האל הרחמן ענן הסכלות, והפיץ אפילת
השכל, להאיר עינינו, להרים כפשו, להרבות שלימות
האדם, ולחבר חברתו במחברת האהבה והרעות, השמחה
תזהיל פניו, ופיו יבשר לאמור: הן קרבה שנת הגאולה,
כי החיתה החכמה העליונה את כפשו, ותעיר הממשלה
היקרה, הנשלמה על ידה, להרים קרנו, ומה רב טובה
ואושרה אשר הופיעה לנו בחמלת ה' עלינו.

ספר

ד א י 4

*) לא ידע בעיני הקורא הנעים בשומו לפניו עצם המחבר
הזאת והעתקתי, לדמות אחת לאחת, ולא ימצאון יחדיו
תמים. הלא אמרתי במכתבי (אשר נדפס במחברת
ראשונה מדרך זה צד ע"ב) לאמור, אך גדולה היא (עצם
המחבר) ולא אוכל להעתיקה כלה לעת עתה, לכן לא
אקח רק איזה עינים בכלל להעתיקם.

דברי המעתיק.

ספר בלחות גוים, נכרתו מוטות ברזל, נשברו רתוקות
נחושה, אשר שמו עלינו באיראסא המלכים
האזורים הראשונים, ואך בקצה גבולן מזרחה, נשאר
עוד כמעט זכרם. נאכדו טיבער, נערא, ופיליפ,
למיניהם (א) הן המה הוו בעכרינו, המה הרגיוו יושבי
ארצם, ונתנו מורך בלבבם, כל ויכלו נקות כסם היקר,
ופעולות נפש הרמה, אכד זכרם, תמו לנצח, לא יחרד
עוד איש תס וירא ה' כי גדלו והעליהם צדק ומשפט ומישרים,
והעלילה כרות נכרתה, נאכדו הדעות הטפילות נחלשה
יד עריצים, קפצה העולה פיה, ולשונה לעפר כדבקה;
ותגבר החכמה הנעימה ותישר דרך מושלים, להטות
לתבונה אונם, ולבם להשכיל, ותצלח בנועם שבתה,
להרבות, להטיב, ותעש חיל, רב פעלים, — ומה
נכבד שם פרידריך, קאטארניא, יאזעפוס, גוסטאף,
ולעאפאלד. (ב) בדברי הימים להמחוקקים מה רמו
דיניהם מה יקרו חוקיהם אשר שמו בעין טובה ליושבי
ארצם, ומה נבזה הרשעה, אשר שבתה נחמת אפה
בימי האזורים בימי גרענאר ופערדינאנד (ג) למיניהם,
כל יושבי מלכותם. עתה לארץ חשב, דומם כל ישמע
קולה, וזכרונה תועבה. החכמה והענוה, האסיה והריעות,
עשו חיל גם יחד, וכפגר נמאס, וכשקך נתעב זכרון
מעשי הרשעה, ותנכל שמה בנבלות עשתה, שלום ושאנן
בימינו עתה ברוב מקומות אייראסא, כתושב כאזרח יעבוד
כל איש את האל העליון כפי מחשבותיו כל יירא מלקחת אש
המתקדשים בלי יחרד מתרון אף המטהריסאף כל יתה מחמת
המזיק לגלות מחשבותיו הטורחות לטהר ולהשלים נפש ריעיו
ועמיתיו. אך בכל זאת לא נשלמה מחברת הבנין המפואר הזה
בכל חלקיו ואיבריו, כי לא נראה האסיה והריעות בכלל כלה,
כי אם במשפחות הנזירים לגוייהן באמונתן. הן הנה
כרתו

כרתו ברית האחוה וגרשו עדת ישראל מקרבנה — עזובה
 היא העדה הנאמנה הזאת, שכולה היא וגלמודה, ואין
 איש מאספף אותה בתוך האסיפות למיניהן. רבו אכחות
 לבה, וזרת כפשה כצורעת נושנת, מר לה מר על עניה
 ומרודה; לכן ברוב הוא וכרוך שמו של האדון היקר והנכבד
 דאיהם כי נכמרו רחמיו על האלמנה הזאת, ויכתוב אמרי
 בינה והשכל, דברי יושר ואמת להראות למלכים ושופטי
 ארץ, כי גם לה משפט הנחלה בארצותם, וכי צדקו דבריה
 באמרה "למה אגרע, הלא גם אנכי נושאת עול המלכות,
 "ולמה אגרע מהסתפח ולהאסף באסיפות המדינה
 "למחלקותיהן כגר כאזרח" — אך צעקה ואין מושיע לה,
 עד כי שם האדון הנכבד הזה את נפשו בכפו, ויען דברי
 צדק ומשפט, והוכיח עמים כלם, כי לא כן עשו, כי
 תועים הם במעשיהם; וכי לא ישלימו הצלחת מדינותם
 לגוייהם, בהחרימם ובהבדילם הישראלים מהם. אך
 בשלומם שלום לכולם, ואך אז יבואו עד תכליתם ואות
 נפשם לטובה, כי ייטיבו גם עם היהודים, לתתנם
 לחן ולחסד בעיני רואיהם. ומי האיש אשר ישם ידו בחקו
 ולא יפרוש כפיו לאל עליון, לתת תודות אלף לו, ולהתפלל
 אליו, שיברך את האיש הזה ומעשיהו? אין זה כי אם
 איש רוע לבב, איש צר עין, איש נשחת נפשו מנעוריו,
 ומתחר בראותו טובת איש זולתו, אוי לו ואוי לנפשו כי
 גמל לו רע, אשרי האדון דאיהם אשר המליך בעד היהודים,
 אשרי חבריו הקופרים אשר שנו ושלשו הדבר והרבו לדבר
 בו ואשרי העם שככה לו — הנה העיר האדון הזה בדבריו
 היקרים, את רוח מושל אדיר בימינו, קרוב לארצנו הוא,
 כי שם הדברים האלו על לבו, ומה גדלו מעשיו, מה
 נפלאו, ומי יתן ויעשו פרי כפי משאלות לבו. — ובלב

טוב ונפש חפצה אנכי אגיד היום , בפה מלא כשורה ,
 כאורח יושב תחת ממשלת מלך חסיד , אוהב צדק ומשפט ,
 כי גם מלכנו האדיר פרידריך ווילהלם לבשתו רוח
 דביכה . אף הוא ראה רעת העם העשוק הזה ואת לחניהם ,
 ותושע לו חכמתו וחכמת חכמיו ויועציו , ויצו להכין בית
 חנוך לנערי בני ישראל לחזקו ולחמצו למען יבמוד ימים
 רבים , לתקן ולהשלים בו כחות נפשם ולחנכם בדרך הישר
 והטוב , גם במעשיהם גם במחשבותיהם לטוב להם לדור
 דורים . — שוש ישישו ותקוותם מלאה נפשם לראות פרי
 מעשיהם אשר עשו ותקנו להרים כבוד ישראל . מי כך
 הקהל הנכבד הזה , הבא לראות מלואת הבית הזה , אשר
 לא ישמח כמוני ביום המלוואים אין גם אחד יקפוץ כעת
 פיו , מלהתחנן עמדי ליוצר כל , להחזק הבית הזה ולסמכו
 בישועתו . וכל איש יקר רוח , החפץ בטובת אנשים וזולתו ,
 יגיל וישמח , גם בנו גם במעשינו . — מה רבו שמחות
 לבני , מה עצמו . — ואף בזאת אשעה מעט מהם
 ואבליגה ואשים פני אליכם אנשים נכבדים , ואף לרגעים
 אדבר , כל תכבד עליכם מענתי , להשיב שאלה אחת
 הכוללת מחנוכת הבית הזה . בה יודע

הנכון הדבר וטובה להממשלה לשים
 עיניה גם על נערי בני ישראל להיטיב
 ולפאר גדולם ולמודם ? החובה היא לה
 ומה היא התועלת אשר תבוא ממנה , גם
 להממשלה גם לעם העברי ?

לדעתי צדקו דברי העם הזה באמרם הלא גם לנו ככל
 משפחות האדמה חלק ביקרת והוד טבעי האנושי ,
 הלא

הלא גם אכחנו מוכשרים כמוהן לכל השלימות, ולמה
 כגרע מהן? למה תשים כל ממשלה וממשלה עיניה רק
 על גויה המאמינים וזלחנו, וחסידי עיניה ממנו מלדאוג
 גם עלינו, להטיב לנו ולפאר חנוך בנינו. הלא בחכמה
 ובטובת יד בטע הכורא בטבע מין האנושי בכלל, הכחות
 הגדולות והרמות, אשר בהוציאן מכת לפעולה תרמיהו
 לראש יצורי עולם, ותורדנהו תחת כי יהרום אותן וישכב
 בעצלות יד. הלא תחטאו כי תנכרו סיבת ותכלית הכורא
 כי תתאמנו להקים גוים רבים, להושיעם בימין צדקכם
 להוציא כחותיהם לפעולה, ותשפילו ותכניעו העברי
 להרסו ולאבד כחותיו אשר בו. וכי תאמרו נמיד העליון
 כהיה הדבר הזה, הוא הטיב לקצת אנשים להרבות הצלחתם
 במעלות רבות לאשרם, והרע להעברי מתת לו כל אלה?
 חלילה! לחלל רוממות העליון, ולבכל הטוב ומטיב לכל
 בכל, ולחשוב מחשבות רעות כהנה! אף גם סתירתו
 לעין כל, בכל מאמר וקספור מקספרי הימים. כי בכל חלקי
 הארץ, לכל שנוי מעמדם ומצבם, ראינו המין האנושי
 מתאמץ להוציא כחותיו הטובעין בו לפעולה, ולהשלימן
 כפי האפשרי לטוב לו ולרעיו. יהיה איך שיהיה, בכל
 הארץ ובכל מקום, בכל משכו ומעמדו מתאמץ כל איש
 כפי בינתו וקשגתו לקקור ולדרוש, הן בעניני מלאכת יד
 אומן, הן בידיעות כשגבות ורמות, אשר המה לטוב המין
 האנושי בכלל. רבים מהעמים הראשונים קראו לארצו
 בימים ההם, ארץ גזירה ושוממה, כמהפכת קדום, אשר
 לא תצליח להצמיח צמח, וכפרט מדינת בראנרענבורג.
 ומעתה הקימו ישיבי עפר, קומו וראו הפראתה בימיכם,
 ארצכם הטובה בטוב, כאשר היא היום גערמאניא הלא
 היא כגן אשר ברכו ה', מלא כל טוב ועסיק? ואף בחכמת

הנפש גדלה והגליחה, כי הוציאו יושביה כחותיהם, והשלימו גם כפשם גם כפש ריעיהם, וכזה ברוב מדינות אייראפא. וכבר היה כן בכל הארץ כלה לולי קמו לפעמים אנשי רשע ושטנו חכמי הדורות והחריבו מקומות רבות, וכל הפארתס. — ולפי זה לא הוציא הכורא את היהודים, הנכללים גם הם במין האנושי בכלל, משארי בני אדם אשר ברא בעולמו, מתת גם להם כמוהם, כחות הנפש להוציאן לפעולה, לא בצר ולא מנע, ולא כחד מנפשם מאומה. גם הוא יהיה לעם, יפעול פעולות טובות בארץ מולדתו גם הוא כאחד מהם לתכלית הגדול אשר שם ה' ביצוריו, בקצבו ויעודו ומעשיהו. ואך במסילות שונות המה יעלו הר האלהים, ואך במנהגים חיצוניים המה נבדלים מהעמים, לא כמעשים האמתיים, לא בקצבם, ייעודם, ותכליתם. טחו עיני הדורות הראשונות, ולא ראו ללכת בדרכי הממשלה הכנוכה וההנהגה האמיתית תעו בדרך שגו גם הזידו. — אך למה זה אלך בדרך למרחוק, להביא ראיות ממשפטי ודיני האדם בכלל, להראות חובות המושל להעם הזה הלא קרוב הדבר לעינינו, והשכל מחיב אותה שהדין עמו (*), וחוקה אחת תהיה גם להם בכלל חברת הממשלה

(*) הנה תמהו מקצה אחי אמונתי, כי חקר הדורש להביא ראיותיו לצדקנו במשפט מדברי השכל, ולא הזכיר דברי תורתנו הקדושה האומרת, והייתם לי סגולה מכל העמים, כי לי כל הארץ, וכתיב אתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש. וכתיב רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה וכו' — ואמרת להצדיק דרך הדורש כזה. הלא ידוע כי בעונותינו, ובעונות אבותינו גלינו מארצנו ונחרב

הממשלה אשר ישבו בתוכה שזריכה לשום עיניה עליהם
בכל העיניים, ונפרט להטיב ולפאר גדול ולמוד בניהם
בחקד ורחמים, כאשר היא עשתה לאזרחיה ותושביה,
ולכל הגרים הגרים תחת שבת מלכותה.

אם

וכרח עירנו, ונשרף מקדשנו, ואנחנו כשה פזורה
בארבע כנפות הארץ. ולפיזה אם הביא הדורש ראיותיו
מהתורה כ"ל, היו האמות משיבות גם הן מהתורה
לאמור: לא מדינו רעתם להם, כי אם בעוונותיהם,
כאשר העיד בם ה' ע"י נביאיו, וכאשר מלא דבריו.
ולמען גדול כל מערכות דברים מזה ומזה, הלך בדרך
החקירה לזכינו בדברי השכל לבד. וכל איש כדון דבר,
ידע כי לא יוכל איש לנצח את איש ריבנו במשפט, כי אם
בדברים ברורים מאוד ומאוד לזה ולזה, עד אשר אין
להשיב עליהם דבר והן הם דברי השכל הנטועים בלב
כל איש, לא כן בדברי האמונה ואמרי הקבלה, כי לא
כאמונתנו אמונת העמים, ולא כקבלותינו קבלות האמות
ומייתן ואסיר בדברי אלה כל תלויה מעלי, כי ידעתי,
כי רבים מבני עמי ילינו ויניעו ראשם עלי, בקראם
פסוקים שונים בזה המאמר, כמו ואך במסילות שונות
המה יעלו הר האלהים. ואך במנהגים חיצוניים המה
כדלים מהעמים לא במעשים האמתיים, לא בקצבם,
ייעודם, ותכליתם וכי"ב. ומה אני? זך אני בליפגע,
חק אכני מאשמת העם. וגם הדורש לא חשב רע בדבריו
כי רק בדברי השכל הוכיח, לא בדברי אמונה, לא באמרי
קבלה. כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו. שמעוני
אחי! ותמי' כפשי וזה' ישפות שלום לנו, כי גם כל
מעשינו פעל לנו. דברי המעתיק.

אם אמת הדבר, וכיון הוא למלך צדיק תמים וחכם לב,
וחוכה הוא לו לדאוב תמיד לארצו, אשר היא תחת שבתו
הנעים, מלכד על הטוב הנוכחי, אף גם על הטוב
העתיד לבוא בהדור הבא, והוא על ידי הדאגה אשר
ידאוב, כל יקומו בקרבנו בנים משחיתים, זרע מרעים,
אשר ישחיתו מעשיו אשר עשה, ויהרסו בנינו אשר בנה
בלב טוב; כי אם יהיו בנים טובים והגונים, אשר יגדילו
לאנשים, אנשי חיל, אנשי שם, חסד ואמת, ולהניח
בם גם אחרי מותו ברכה ליושבי ממשלתו הנאמנה.
וזכר כודע הדבר, כי לא תקום ולא תעמוד הברכה הגדולה
הזאת, כי אם על ידי הגדול והחונן אשר יהיה להקטנים
צקטנם, וימי כעוריהם, להראותם כל עת, טוב כל
דבר ודבר על מכונו, עד שיגדלו לאנשים, אשר ידעו
ויבינו ערכת ממשלתם, ויתאמנו גם הם באגודה אחת
ונדיבת לב לחזק עמודי הממשלה, ולסעד בומין צדקם
מסעד הכסא, זה לעומת זה כאשר עשו האנשים אשר היו
לפניהם, להשלים טובת המדינה למען ישכנו בטח איש
תחת גפנו ואיש תחת תאכתו. ואם כן איפא, היצדק
המלך, היצלח המושל בממשלתו, כי יגדל ויפאר איזה
שכטים ומשפחות אנשי ארצו, ויניח הנשאים בלי סדר
וערוכה ככונה, וילכו שוכב בשרירות לב? — הלא
לאדם יחשב לו! הלא ירע גם להם, כי ישחיתו נפשם,
וגם לעבדיו כי ישחיתו טובם — ואיה טובו אשר אמר
להטיב? איה חסדו ואמיתו, ואיה הבטחתו לכלכל כלם
כאחד בצדק ונושפט, חלף עבודתם אשר יעבדוהו? והלא
פרוע פרעות בישראל! ויעקב גדל פרע! — ויהודה
מה הוא, כי פרעו לשמנה בקמיהם? ולמה יגרעו בני
ישראל, כי יסיר המלך חסדו מהם? הלא גם הם נתנו
צוארם

צוארם תחת עול המלכות, גם הם יקמכו כפי כחם ומתנת
 ידם משענת הממשלה, והם גם הם מרבים במעשיהם
 טובת הארץ ומלוכה, ומה פשעם, מה חטאתם, כיהשיב
 המושל הדדיק ימינו הנעימה אחור מהם, מלקרנם לכתרת
 יושבי ארצו? הלא טוב להגן גם עליהם, להדריך גם
 אותם ולפאר גדולם, ולהרבות גם הטוב הכללי בכל מכל
 למען יעמוד לדור דורים. הלא ישא ברכה מאת ה' כי
 יגדלו הנערים הרכים האלה, נקיים מכל עון ואשמה,
 ויעשו פרי להשביע כוטעיהם במעדינו ובמטעמי נפש? —
 וכבר ראינו טובות רבות אשר באו לממשלה ולכתרת אנושי עיי
 העברים הדתפים והגרדפים האלה. וכודאי אם כתבו הדורות
 הראשונות את כל מעשיהם אשר עשו לטובת הכלל כי אז
 רבו כמו רבו' אך באכזריות חימה העלימו אותם למען
 תשכחנה! ומה רב כחם בעניני המחקר! ולמה לא תשלם
 הממשלה גמול מעשיהם, למה תשיב ימינה אחור מלרמם
 עליהם, לגדלם ולפארם. יוסיפו להראות כחות נפשם
 ומעשי ידיהם, כמונו כמוהם. — רבים היו הימים אשר
 עזרו המושלים בהליכות העם הזה, ומנעו חירות מהם,
 אף גם ההתעוררות לעבודת הארץ, ושאר אומנות. —
 ועתה עזרו הימים הרעים האלה, כפשם תרום בכבוד,
 תעלה מעלה מעלה, ובמדינת פרייסן חי האיש הנעלה*)
 אשר רבים נפלאו לחכמתו, ותחד כבודו בכבוד עדה

פלאטא

*) האיש הנעלה הוא מורנו ורבנו משה בן מנחם ז"ל
 מדעסוויץ. וכל המאמר הזה עד
 המשמחים אלה ואנשים, וכל המממר אשר יבוא עוד
 לקמן בן חשב וכן עשה עד ולכל בשרם מרפא
 עליו כאמרו.

פלאטא נייטאן ולייפניץ אשר עמדו לנכ עמים הוא
האיש אשר און וחקר והתאמן מאוד להרים כבוד עמו,
ולהדריכם בדרך הסלולה: ויהי להם לאות בלמודיו ובמעשיו
היקרים. וכבר קמו והתעודדו אנשים נכבדים, אשר
למדו ממעשיו, והפריצו ברכה בעמם ומעשי ידיהם נלחו
כי ראיו פרי עצם אשר נטעו בגן החכמה והמדע, המשמחים
אלהים ואנשים. ומי האיש אשר רוח יקרה בקרבו ולא
יראה בשמחת לב כי יפריח הגן הזה, לעלות נצה ועשות
פרי, וישאל ממושל הארץ, לעדר ולעזוק ולהקיר קמשונים
ממנו, ולהטיבו לעשות פרי רב הטוב לכל. מי האיש
אשר לו נפש חכינה, ולא יפק רצון מהמלכות כי תרחם
גם על העם הזה, ותקחהו בזרועה הנטויה, בחמלה
ואהבה, להושיעו ולהרבות אשרו. — אהובי הנכבדים!
הנה קצרה העת היום להאריך בדברי ואם כי אפשר קצתו
הראיתי לכם מהדין והמשפט אשר לעם הזה ידעתי גם
ידעתי כי די בזה לאנשי יקר רוח כמוכם המבקשים שלום
מין האנושי בכלל, להשיב בדברי אלה, השאלה אשר שאלתי
בתחלה: הנכון הוא ואם חובה היא להממשלה
לשים עיניה גם על ילדי העברים, להטיב ולפאר
גדולם וחגובם. ועתה אדבר עוד בדרך הכלל על הפעולה
אשר תבוא ע"י המעשה הזה, אשר אנחנו עושים היום
בחנוכת הבית הזה.

כבר כודע ונתאמת הדבר מדור דורים כי אין טוב להאדם
להרים כבודו, ולאמן כחות נפשו כ"א ע"י האמן
והלמוד הנכון לבדו. כן היה הדבר בימים הראשונים
כאשר מאזנו כתוב בדברי הימים למלכים הראשונים, אשר
גדלו והגליחו כל עת אשר הלכו בדרכי יועצים ועשו מצות
חכמיהם, ושמרו משמרת נבוכיהם, אשר שמו להם בענין
החכון

המנוח לנביהם, ואחדו מהר בקורם מהם ועזבו תורתם.
 וכן הוא בימינו עתה. מי לא ידע הפעולות הרבות אשר
 עשתה קאטארינא השניה ברוסלאנד, מי לא ידע איך
 הפכה בחכמה לארצות מושבות השממות והמדברות הרבות
 אשר היו לפניו בארץ מלכותה, וכל זאת לא נהיתה ולא
 באה אם לא הכינה בתי למוד וחנוך לחקך ולגדל הילדים
 הקטנים, ולהרגילם מנעוריהם לאמץ כחם, להרים כפסם
 ולהראותם הטוב הגדול אשר יבוא להם ע"י הזרז, ההתמדה,
 המלאכה, והידיעה כל איש ואיש למינהו, למען יגדלו
 ויהיו לאנשים אנשי חיל ועושים מלאכת מחשבת ועבודת
 כל אומן יד. וכן עשתה המלכה הגדולה מאריא טערעזיא
 ברחבת ארץ מלכותה, להקים לה עבדים כאמנים בבריתם
 עובדים עבודת האדמה ושארי עבודות ומלאכות על הדרך
 הטוב. כן נהיו בתי למודים רבים במדינות גערמאניא אשר
 הוכנו והוקמו בדרך אשר הראה להם האדון ראבבאון
 ואספו תבואות הרבה מזרעם אשר זרעו לברכה. ועתה
 מחדש בעינינו ראינו אשר עשה לנו אדוננו מלכנו יר"ה,
 להרבות הטוב הכלל בימים הבאים, ע"י בית המנוח אשר
 הקים לילדי העברים. לא לשוא ולא לשקר יהיה גם
 תקותי גם הבטחתי, כי לא בחלום אדבר, כי אם בטוב
 טעם ודעת לאמור יגדלו הקטנים האלו הנגדלים פה ע"פ
 סדר נכון והגון, לשמה אלהים ואנשים, וזוכה לראות
 גם מהעברים, אנשים טובים לכל מלאכה ועבודת הממשלה
 בכלל ובפרט.

הלוא ייטיב הנער את דרכו, בהראנו לו מנעוריו
 גדולת גבורות הכורא אשר עשה בעולמו; היחוס
 וההטרפות אשר בינו לבוראו, ופלאי פלאות אשר הפליא
 לעשות

לעשות ככל יצוריו? הלא יפעלו כל הדעות הרמות והנשגבות
האלו בלב הנער הרך, וזך מכל פשע, לעבוד את בוראו
בגיל ורעדה, באהבה טהורה וקדושה? הלא ייטיב לכת,
בידעו ערך כל הענינים מקטנם עד גדלם, וכל המעשים
הנוראים אשר נעשו בכל דור ודור משפחה ומשפחה, איש
ואיש, למן היום הוקדה הארץ עד עתה? הלא ייטיב כי
ידע כל טובם אשר פעלו וגמלו לנפשם, הלא יקיר מלהרע
כי ידע הרע אשר עשו, ואשר הריעו והשחיתו את נפשם
להורידה לבור שחת? ובפרט כי ידע הנער מנעוריו את
דרכי וחוקי הממשלה אשר הוא יושב בה, יתר שאתה,
ויתר ארץ מולדתו מארץ אחרת, כי ידע חובותיו אשר הוא
חייב לאחי אמונתו להאזרחים והתושבים היושבים איתו בכל
מלכו. — הלא יטה ברגליו טוב את שכתו לשאת עול
המלכות? הלא יספוק בנפש חפצה להתאמץ ולקבול קבלו,
ולעבוד עבודתו בשמחה רבה, רב משארי האנשים אשר
לא נחמנו ואשר לא ידעו גם טובותם גם חובותם להם
ולארץ מולדתם? — הלא יבסו ויאבדו דעות ותורות
נפסדות ואמונות טפילות, אשר הולידו בקרבם מחלוקות
רבות, שנאה נקימה ורדיפה, ותהיינה לאבן נגף וזר
מכשל בינם ובין העמים אשר ישבו בתוכם; יאבדו ויכרתו
מוצאי הדבה וכל רעתם, והטוב האמתי תחתם יצמח,
ושלום על ישראל. — — —

אך — מה זה הומה לי לבי בקרבי? רבים מישראלים
אומרים לנפשם, ואולי בקרבם אנכי עומד פה,
ואונחים לאמור „מה לנו כל זאת? הלא בלימודי החכמה
„והמדעות האבד אמונתנו, הלא נרחוק מעבודתנו הקדושה,
„בקרבנו להמלכות ותכלה כל ההנהגות אשר הנחילו אותנו
„אבותינו מימי קדם. הלא בחזקם ידיו לעבודת הארץ
תפול

„תפול חומותינו הנשגבה אשר היתה לנו חזק להבדילנו
 מהעמים אשר נחנו בקרבם עתה תכרתנה חומותינו וכל
 מנהגותינו הרבות!“ — לא כן אהובי! עם עברי! לא
 כמתשבותיכם מחשבותינו, חומתכם לא תפול, ואמונתכם
 לא תאבד, כי חזק נחזיקנה. כה אמרה הממשלה, לא
 תירא עבדי יעקב, ואל תחת ישראל, נחלת אבותיך לא
 תאבד ולא תכרת. כל רע לא יקראך, חוקיך ומצותיך
 הטהורות לא ישבותו ולא תאספנה.

כי האיש אשר דעת אלהים בו, ותורת אמת בלבבו, לא
 ישטום ולא ישטון אמונת זולתו, ולא ישים עיניו על
 ההנהגות החיצוניות המבדילות עם מעם לשפוט משפט
 נחרץ עליהן. תגעל נפשו הרמה מדנים ושנאת האמונות,
 כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו אשר היה לנחלה לו,
 או אשר השכיל ברוח בינתו הטהורה, מבלי לקנאות ומבלי
 לחרות בריעו ועמיתו האומרים בלבם: רב לנו בעבודותינו
 האמת אתנו, ואנחנו באשרנו. החכמה הנעלה תשמור
 מצעדי האיש היקר הזה, כל יכשל, כל ישבות שלום ארצו,
 כל יפר אחות הרועים מנוחתו ומנוחת אחי אמונתו אשר
 שם אלהיו חלקו בתוכם, וכפנים יפס ידבר עמהם דברי
 נדיקים, לנהלם בדרך הישר, כל ישנאוהו, כל יבווהו,
 אף גם יאמינו בו בדברו לפניהם בשער.

כן תשג וכן עשה האיש היקר אשר היה בימינו, וכן
 היו מעשיו בעודו בחיים בקרבכם. הוא האיר חשכת
 ליל החכמה, והרבה תורת אמת ביעקב. ומה שמח
 האיש הנבבד הזה להורות לכל איש, בלי הבדל האמונה
 וההנהגה החיצונה, אם תשקה נפשו לדעת דעה, להשגיג
 ממחקרותיו אשר קרר בהשקדה רבה. וככל זאת לא קר
 מלשמור

מלשמו המנהגים אשר היו לנחלה לו מאבותיו. ואף גם
המנהגים אשר לא כן היו על פי דרכי החקירה ועיון
המדע, לא עזבם, אם לא הריעו לחזרת האנשים בכלל,
למען לא יכעיס את אחי אמונתו. ותקיא כפשו בראותו
הפספס החפץ לחדש דבר באמונתו, וישט מהדרך אשר
קקשו רבים מאמונת זולתו להדריכו בו והנדיק דבריו
באחרית ימיו בקשרו ירושלים*) כי דבקה כפשו בחזרת
אבותיו. — ויהי לאות עמים, ומופת לאחי אמונתו,
ומורה לריעיו הנאמנים אשר הטן אונם שמוע בקולו.
אלה הם דרכי האיש הגדול אשר האמת מנת חלקו. זכר
נדיק לברכה. הנו גודל לו התאמנו אהובי העברים לילך
בדרכיו הטובים, כי חיים הם למוצאיהם ולכל אשרם
מרפא.

ובדרך הזה ילכו המורים אשר יורו את בניכם, ויגדילום
בבית החנוך היקר הזה בשמחת לב, ונפש חפצת
שלום אחיכם ב"י, לטוב לכם תחת שבת מלכותנו שלום
ושלום, השקט ובטח. לא בלעגי שפה יפטירו, לא
בדברי זדון וריב, אף לא בשפת שקר ולשון רמיה, כי אם
באמת ובתמים! רב טוב יבשר לי לבי בקרבי אשר יהיה
בימים הבאים, גם לכם גם להמלכות, כי תלכו מישור.

ועתה קומו אבות הבנים ואמותם! קומו הורים! ותנו
תודות לבכם בגילה וחדוה בלי מורך ופחד, לאב
ומושל הארץ הזאת, ולהשר הטוב פקידו שימו לבבכם
לזאת

(*) כבר העתוק וידיד' איצק אייכל ראש ענייני הקשר
הזה בשכל טוב ולשון נח, במאסף מתק"מ מד"ק קפ"ה וכו'
המעתיק.

לזאת ונרכו המלך החקיד ואהוב לכל פרידריך ווילהלם ,
 ואת השר הנכבד גראף האיינעם העומד לימין זדקו ,
 וגם האנשים הטובים המחזיקים ידיכם , כי המה במאשריכם
 המה טרחו ויגעו להכין ולהקים הבית היקר הזה . א
 השקצו את כפשותכם ואל תחללו מעשיהם הקדושים , א
 תפנו לדברי סכלות ועקשות פה אשר יפחידו רוחכם וישפילו
 כבודכם כדברם דברי תפל ושוא . — ראו כי שמע המלך
 אב הרחמים את קול שועתיכם , והסיר בחמלתו הגדולה ,
 כלימתכם וחרפתכם מנגד עיניכם ראו כי פתח לכם שערי
 תקוה , שערי נחמה , שערי אושר והצלחה . הנה בידכם
 הדבר הזה , להטיב לכם במעשיכם , או להרע , להרים
 כבודכם או להשפילו . אשריכם כי תקחו העצה וההכנה
 הטובה הזאת אשר הכינו לכם שרינו . אשריכם כי תמלאו
 משאלות לבם להיותכם גם אתם אנשים נכבדים ראויים
 לתכרת הממשלה . ואנה תשאו פניכם כי תמאסו בטוב
 ותבחרו ברע , ותשאו עליכם בזדון כלימה וחרפת עולם .
 אך בידכם הוא להרבות ברכתכם והצלחת דורותיכם אשר
 יזכרו שמכם לטוב , או אז מידכם הוא לכם כי יקללו
 אתכם בניכם אחריכם ויאוררו זכרוניכם , בזכרם כי מנעתם
 כל טוב מהם . קומו אהובי ! והיו אנשים אנשי חכמי לב
 ואמן כח , שמעו דברי גדולים חקרי לב , הרוצים לפאר
 גדול בניכם , קומו וכבדו הדור הזה המהללים דרכי המלך
 וממשלתו אשר אתם חוקים בה , קומו והקלו טורח גדול
 הבנים להמורים אשר יורו אותם בבית הלימוד הזה . עזרו
 וחזקו ידי בניכם , והרגילו אותם בבתיכם לסדר , והליכה
 נכונה , לשמוע מוסר , והסתמדה , נקיות וענות זדק ,
 סמכו ידיהם , והסירו כל אבן נגף ומכשלה , כל יעזרו
 ללכת בדרך הישר והטוב אשר קלו ופנו לפניהם האנשים
 הגדולים

הגדולים האלו. ולמדתם אותם במעשיכם הישרים, לעשות
 חובתם אשר יתייבבו לאחי אמונתם, וליושבי ארץ מולדתם
 וממשלתם. ואז תהיו נקיים לפני ה', ואל יחת לבכם
 בקרבכם כי ישאל אתכם מחר השופט העליון, ההטבתם
 עם בניכם אשר הולדתם, ואשר הרביתם בהם יושבי ארצכם,
 השמתם לבכם להם לעזרם ולהעלותם במעלות האושר אשר
 יעלה בם האדם וחי לעולם? או אחרתם בעצלות יד
 ויסקומו אחר מלהיות גם הם אנשי שם עומדים במשמרת
 המלך ועבודתו לטוב להם?

ואתם ידודי מנהיגי בית החנוך הזה, אתם אנשים
 חכמים ונדיקים, אתם הטבתם עם אחיכם,
 א תרפנה ידיכם, א תעזבו, ואל תטשו, ואל תסורו
 מלדאוג על קיום והעמדת המעשה הזה כל הימים. —
 הנה כבדתם גם אותי להיות חבר לבם בפקודתכם, להנהיג
 המנהג הזה, גם אנכי אהיה כאחד מכם לעשות ככל אשר
 בירי ואמלא שאלתכם אם יהיה לאל ידי לעשות. קומו
 ונעבוד בגן הזה בידים חזקות, ונטע נטעים אשר יגדילו
 וישלחו פירותיהם וענפיהם מקביב, ויעשו פרי, להשביע
 כפש שוקקה.

גם אתם מורים יקרים! הנה בידכם הילדים האלו, אשר
 נתן לכם ידידי * זה רגעים מעטים **. שימו
 לבכם

(* הוא האדון ציממערמאן ראש למנהיגי בית החנוך
 (עיין מחברת א' ד ע"א).)

(**) הדברים האלה כמשכים למה שזכר כבר שם במאמר
 'המלולים הראשון שזכר האדון הנ"ל, עיין שם.

לבכם ונפשכם לשמרים במשמרת הקדשה, ונטות אני שתדעו
 את חובותיכם הגדולות אשר נשאתם עליכם, שימו לבכם
 ונפשם למלאות ולהקים דבריהם באמונה שלימה, לא בעבור
 כבוד הדמיון, לא בעבור קבוצ כסף, אף לא בעבור קפות
 הרוה את הצמאה מיד ומחשבות לב בני אדם אשר לא
 טהורות הן, כי אם להיות תמיד עינכם פקוחות, בלי
 רפיון ועזלות, ורמיה, לעבוד באגודה אחת באמונה
 ורעות ועצה טובה, בענוה והומיות, העבודה העהורה
 אשר כתנו לכם הנה אבות הבנים ואמהם, הן אשר ישנם
 פה עמנו היום, ואת אשר אינם פה, כותנים בניהם
 מחמד לבם בדיכס, למשול גם בחכמה ודעת וכלב תמים,
 למען ישמחו אבות על בנים בכס, אל יחת לבכם מפני
 העבודה הקשה, חזקו ואמנו! והקירו כל מכשול מדרככם
 אשר תלכו בו, ואשר תדריכו בו תלמידים, השענו על
 צדקה מעללכם, וישרת מעשיכם, וסעדו לבכם בחודות
 אשר יודו לכם אנשי אמת וצדק. הן הנה תחזקנה ידיכם,
 כל תרפנה כל תיגענה מלעבוד העבודה הקדושה הזאת
 והנכבדה. והיה אם ראשיתכם מזער, אחריתכם ישגה
 מאוד כי כפלים לתושיה, רבה היא שמחת כפם המורה
 הישר, בראותו עבודתו גללה! על אמונתי כי לא אכזב.
 גם אני מורה להורות, גם אני טעמתי פעמים רבים
 מתק השמחה הזאת ובעימתה. אך היא מנת חלק המורה
 ישר מכל עמלו אשר הוא עמל. אך היא תמתיק מורת רוחו,
 ותגלה פניו בשמן ותקל מלאכתו הכבדה אך היא תשלם לו
 משכורת שלימה. ובשמחתו לא יתערבזר, כי לא ידעו האבות
 כבוד המלאכה הזאת, לא יבינו עול המשא אשר כתנו על
 שכם המורה, כן תדרכו אתם מורים יקרים, כן תשבע נפשכם
 צמחות ככל אשר תתאמזל הטיב עם תלמידים כל הימים

ואתם בניי שמעו לי ותחי נפשכם , דעו וראו ותנו
לכם , להטוב הגדול אשר נתן לכם היום ,
שפרו כחלתכם ביתר שאת ויתר עז כגד שארי בני ישראל.
קדוש ונורא יהיה לכם המקום הזה , אשר תלמדו בו יראת
ה' חוקיו ונושפטיו , גם ידיעות הליכות הטבע ותולדותיה
בכלל , ובפרט תולדות ארץ מולדתכם , מצותיכם וחובותיכם
אשר לכם , גם עתה גם בימים הבאים , ל תזידו ולא
תחללו המקום הנורא הזה ותמיד יהיה כבוד פני המלך
לעניניכם , למען תזכרו כי הוא אביכם הדורש שלומכם
וחפץ בטובתכם , כי תשכילו לעשות . — שמעו שמוע
באות דעת וענות דק תורת מוריכם , ותמיד תהיינה
אזניכם קשובות , עיניכם פקוחות , ונפשכם ולבכם רצויים
באהבה ומדוה לעשות ככל אשר יצוו אתכם לטוב לכם לדור
דורים . כבדו מוריכם כאשר יכבד בן אביו ואהבם , אז
יאהבו מוריכם גם אתכם , אתם תהיו שמחת ומחמד
אבותיכם , תגדלו לאנשים , לעשות חיל רב , וטוב לכם
כל ימי חייכם .

ויהי כועס ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלנו ,
ברוך יהיה הגן הזה , כן יגדלו שתיליו , שתילי
חכמה , מדע וזדקה , אשר צוה המלך פרידריך יר"ה ,
ואשר הקים עבדו הנאמן האיעם לנטעם בימיו דק .
וכן יפריחו תחת ידי הפקידים , אשר עיניהם עליהם תמיד .
ויעשו פרי לשמח מוריהם אשר יורו אותם כלם כאחד
באגודה נעימה , ונפש חפצת אהבה ואהוה . רעננים
יהיו בכלם יחקו אבותיהם הטובות , אז גם הם יפארו
תפארת מלכנו , ויכתירו כתר מלכותו כבוד וחדר , ויהללו
כל אפסי ארץ מעשיהם בשערים .

הערות

(רמז)

ה ע ר ו ת

לתועלת המתחילים אשר לא קראו דברי הימים וספורי
הדורות אמרתי להציג פה בקצור משפט
האכזים אשר נקבו פה בשמותם.

(א)

טיבעריום מלך רומי (כשנת ג' אלפים ו"ד מאות וע"ה
ליצירה) היה איש גבה לב אכזרי לא ירחם,
איש חמס, ובעל קנאה, מתענג בתענוגים. ומקנאתו
הגדולה אשר בערה בו, הרג בן אחיו גערמאניקום שר
זכאו, כי עשה לו שם בארץ, ברוך גבורותיו אשר הראה
מאז במלחמותיו. וכזה קרה לכל איש תם וישר לב, כראות
הבלעל כי נכבד הוא בעיני העם. וימת גם את העסיאגורם
אשר השים למשנה במלכותו, ויושב גמולו בראשו, כי
אחד משומרי הסף אשר לו, כסה אותו בשכתו בכסות
המטה, כל ישאח רוח, וימת בצר כפשו.

בעקא מלך רומי (כשנת ג' אלפים ה' מאות וי"ד ליצירה)
לא קם כמוהו מלך אכזר ואכזר לב, הוא סמית
את אחיו בריטאניקום בסם מות, והוריד אמו אגריפינא
שאולה ויזו להרוג את מורו היקר זעבעקא, גם יועציו
ואשתו הראשונה, ואת אשתו השנייה דחה ברגליו ארצה
ותמות. וילך שולל בשרירות לבו הרע, ויפזר כסף רב
למלאות תאות כפשו, והרבה עשות זמה והוא גם הוא
זה להשריק כלילה את העיר רומי המפוארת למען עשות
לו שם בארץ, כי יבנה אותה שנית. ויהי כשמעוכי כודע
הדבר להעם כי מידו היתה זאת להם וירע בעיניהם,
וישם עלילות דברים להנזרים אשר דרו שם, (כי הוא
היה מעובדי האלילים) לאחור הם עשו התועבה הזאת
ה ב 182 בשנאה

(רמח)

בשנאת אמונתם. ויקח כל עשרם מידם, ויגרשם מארצו,
ויהרג הרג רב, גם האביר אנשים רבים מאמונתו, ויקח
רכושם, ויאסף כסף רב בעושק וגזל, ויבן היכל זהב,
לכבוד שמו. ויהי בימים ההם, ויאנה העם, וימרדו בו.
ויקם וינכס הוא ונושא כליו, ויאמר אליו, שלח מרכב
ודקרכי בה, פן ישיגוני אויבי ויתעללו בי, ויקם הנער
וידקרהו.

פִּילִיפּוּס השני, מלך שפאכיען (בשנת ה' אלפים ג' מאות
ליצירה) דבק מאוד באמונתו, ויורד בעמו
בפרך, וימת את בנו ברוע לבבו, הוא הכין בית משפט
האמונה, (אינקוויזיציאן) והאביר בחרב ואש, כל איש אשר
האמין אמונה אחרת מאמונת הנצרים המכונה קאטאליקא,
ויעש מלחמות רבות בגדול גבה לבו לרדות בעמים,
ולענות אותם להמיר דתם בדתו, רבים חללים הפיל,
מנער עד זקן, טף וכשים עד כי נחלש כחו, כי באו
חולעים בנפשו ויכנעוהו וימת.

(ב)

פִּרְדִּירִיךְ השני מלך פרייסן (בשנת ה' אלפים ה' מאות
ליצירה) עשה מלחמה ימים רבים וינהג את
חילו בחנינה וכפז טובה, ובזרתם לו צר. רבה היא תקפו
וגבורתו וידו החזקה, אשר הראה לעמים רבים, בשבע
שני המלחמה אשר הלך עמהם, עצמו תחבולותיו ומעשי
הקרב אשר עשה לשם ולחפזת לו ולצבאו. ותשקוט
המלחמה וייטיב מאוד לאנשי ארצו, למלאות חסרונם
אשר התקרה להם המלחמה. ויבן ויטע להם מקומות
רבות אשר נחרבו, ויעש בתים לכלכל כס אנשי צבאו
הנחלשים הוא הקים אנשים נבונים להרבות חכמות ומדעות
במלכותו,

במלכותו . והוא גם הוא חבר ספרי מדע ומלצה ודבר
הימים למלכותו , ויכן כסאות למשפט לשפוט עמו במשרים ,
בקטון כגדול , ויבואו גרים רבים לחקות בשבט מלכותו ,
וכל הנרדף ממדינות אחרות על דבר אמונות ודיעות וכל
חכם לב וישר הולך , אליו מלטו . כי לא הרע לאיש ע"ד
אמונתו ועבודתו לאלוהיו , אם לא הרע במעשיו לבני
אדם , וישב על כסאו השקט ושאלך , ויהיו ימי חייו שבעים
וארבעה שנה ויגוע וימת .

קאטארינא השניה מלכת רוקיא (בשנת ה"א ה"מוכ"ב
ליצירה) אשה חכמה וטובה שכל , ידוע
בכל , ותעש חיל רב ותכבוש ארצות רבות , ותאהב כאם
את יושבי ארצותיה לתת להם ברכה , ותקרא לחכמים ויודעי
דעת לעזרתה לה , להרים כבוד עמה ולהרבות הזלחתם
ואושרם .

יאזעפוס השני בן מאריא טערעזיא מלכת הונגאריא ,
מלך לבדו אחרי מות אמו המלכה (בשנת ה"א
ה'מ וארבעים ליצירה) רמו מחשבות הטהורות , גדלה
בדבת לבו , הוא היה איש אהב את הכריות ומשמח בטובם ,
ויתאמץ מאוד לשנות לטוב דרכי יושבי ארצו ומנהגיהם ,
אשר היו להם לפני מלכו עליהם , הוא טרח ויגע להקיר
כל מכשול מרוחם הנכאה , ויתקן תקנות רבות להדריכם
בדרך הישר והטוב לכל אדם , מבלי הכדל אמונות ודעות ,
ולכן לא עזב חקדו ואמתו מבני ישראל , ויחל להקיר ממנו
כלימה ובוז , וירים כפשוטו בכבוד , לאספהו באסיפות
יושבי ממשלתו , והתעורר אותו באהבה וחמלה , לשמוע
בקול מצותיו , מה עצמו הכנותיו אשר הכין לעבדיו . —
אך אהה ! כי לא ארכו ימי ממשלתו , כי מת המושל הצדיק
הזה ,

הזה, עמוס תולדות, אחרי מלכו עשר שנים בהשקדה רבה, ולא זכה לראות פרי מעלליו, ותבואות זרעו אשר זרע לכרכה, שמו וזכרו לדור דורים.

בוסטאף השלישי מלך שוועדען (בשנת ה"א ה"מ ול"א ליצירה) איז חכם לב ונכון דבר איז חיל זרב פעלים, הכין הכנות רבות לטובת אנשי ממלתו ויוליכם בכועס שבתו וכחמלה גדולה, ובכל זאת קמו אנשי רשע וזדון, וקשרו קשר להרגו, ויורו בו המורים, ויחל שנים ושלוש ימים. וכימי חליו לא שפך כוז על אויביו לא רגז ולא אמר לכלותם, ויתחזק על המטה, ויצו לבנו אשר ימלוך אחרינו לאמור לא תקום ולא תטור את רעה המורדים, את האלהים א עליון ירא ועשה כטוב בעיניו ואל תקור מן הדרך הישר, ובנאת כפשו היקרה, התפלל לאל עולם שיצליח וישבי ארצו, ויסקח עון מבקשי כפשו ויגוע וימת.

לעאפאָלד השני הוא אחי יאזעפוס ז"ל איז חכם ונכון, היטיב מאוד לעמו והרבה לעשות חסד כיושבו על כסאו הישרה במדינת טאָסקאַנאַ ואחרי מות יאזעפוס עזב המלכות הזאת לשבת על כסא אחיו וילך בדרכיו, ויאסבכו עמיו מאוד מאוד וימלוך כשתי שנים וימת.

גרענאַר השביעי היה אחד מאבי הכהנים (פאפסט) לאמונת קאטאליקא, איז גבה עינים ורחב לבב, ושב על כסא הכהונה שלו (בשנת ד' אלפים ח' מאות ול"ג ליצירה) ויכהן בגאווה וגאון, וישם אותו לראש על המלכים אשר היו בימיו, והכניע המלך היינריך הרביעי תחת רגליו, רבים מעשו אשר הרשיעו כס עמים רקים והרע

והרע להם מאוד, ככתוב בדברי הימים להמלכים ולכהנים
הגדולים ההם. —

פֶּעֶרְדִּינְאָנְדֵּר הראשון מלך שפאניען ושם אשתו אשר
מלכה עמו אִיוֹאָבֶע־לֵלָא, וישב על כסא

מלכותו (כשנת ה"א ב"מ וכ"ה ליזירה) וימלוך באכזריות
ובחמה רבה, גם בעמו גם בשבוי אשר שבה במלחמתיו
אשר עשה, דבקה נפשו מאוד באמונתו, הוא הרשיע את
היהודים, כי לא האמינו באלהיו, והמית רבים מהם
במיתות שונות, ע"י ב"ד ומשפט האמונה שלו (אינקוויזיצי
ציאן) ויקח את רבושם ויגרש מארצו כעשרת רבוא אלפים
יהודים, ובתוכם הרב דון יצחק אברבנאל, וילכו ערום
וחוסר כל, כע כד בארץ, מלבד שארי האומות, רבות
מאוד, אשר החריס ואשר המית, ואשר גרש מארצו, כי
לא עבדו לאלהיו וייטיב הדבר מאוד בעיני אבי הכהנים,
שפסקט אלעקסאנדר הששי, כי קנא לאלהיו, ויכבדהו
בשם התואר קאטאליקא, ומהיום ההוא והלאה כל מלכי
שפאניען בשם זה בקראו, ככתוב בדברי הימים להמלכים.

בקורת ספרים חדשים

א

משלי אסף ללמד לאדם דעת מוקר השכל במשל ומליצה
וגומר. ברלין, שנת ועשית הטוב והישר
לפ"ק. (תקמ"ח).

משלי אסף חלק שני יורה דעה לאחוז במוקר השכל
וגומר. ברלין, שנת תקן משלים הרבה
לפ"ק. (תקנ"ב).

זמירות

זמירות אסף חלק שלישי הכולל חמשה ספרים וגומר.
ברלין, שנת מזמור לאסף אלהים באו
גוים בנחלתך. (תקנ"ג).

הרב

המשכיל מוהרר איצק סאטנאף איש פולוניה,
אשר הוציא את הספר הזה לאור ואשר באר
אותו, העלים מעין הקורא שם המחבר, ולא הודיע אם
אסף הזה הוא המשורר הקדמון אשר היה בימי המלך דוד
או אם הוא איש אחר אשר כינה את עצמו בשם אסף לכונה
מיוחדת. ולחוק הספק הזה בקרבנו כתב מהר"א בפרשו
לפסוק הראשון בחלק הראשון: „אשר בן זה המליך לא
יאותן כי הוא זה אסף בן ברכיהו הנזכר בדברי הימים
יתכן שאחד המליצים בדורות האחרונים כינה את עצמו בשם
אסף על שם אסיפת המשלים והידיעות וכ"ו ונקרא בן
ברכיהו על צד השאלה כלומר בן שברכו יי. — וכן
כאמר בסכמת הרבנים ובמודעה הנדפסת במאסף לחודש
ניסן תקמ"ח, שהרב ר' איצק אמר כי הספר הזה כן
נמצא וכן היה בכתיבת יד מאז ומקדם. ואולם כאשר נודע
להמבקר בידיעה ברורה ואמתית, לא המשורר הקדמון אסף בן
ברכיהו חברו, וגם לא היה ולא נמצא הספר הזה בכתיבת
יד מאז ומקדם, כי אם הרב ר' איצק הנזכר הולידו, ומלכו
יצאו הדברים האלה, ויכנהו בשם אסף על פי ראשי תיבות
איצק סאטנאף פולוניה. — ובגלל הדבר הזה לא הודפס
על פני הספר בשנת תקמ"ח מלות חלק ראשון, אף
שהדפים בשנים הבאים חלק שני וחלק שלישי, כי המחבר
לא נביא ולא בן נביא לדעת בשנת תקמ"ח אם רעיוניו וילדיו
עוד בנים בתקופת הימים או אם יעמדו מלדת. ולא זו
בלבד נודע למבקר כי אם גם זאת נודע לו בידיעה ברורה
וככונה, שגם ההסכמה מן הרבנים, וההקדמה והשיר מן
יוסף

יוסף לוצאטו, כולם מעשי אנבעות הרב ר' אינזן הכוזב
 המה: הוא המחבר, הוא המפרש, הוא המקיים והוא
 המהלל; הוא ולא שליח, הוא ולא אחר. על כן לא נזכר
 בהקדמה יום הכתיבה כמשפט כל הקדמות, כי ירא לנפשו
 פן ביום יודע; ועל כן נמצא בהקדמה אשר נחתם בשם
 אחר אסף לוצאטו, פעמים ושלש המדבר בעדו תחת הכותב,
 כי כתב העטיתיה, בוצאתיו, בושחתיו תחת העטיתיה,
 מנחתו משחתו, אין זאת כי אם במהירות הכתיבה שכתב
 המחבר את עצמו, ופיו הכשילו לענות בו.

והנה כל איש אוהב משרים יודה כי לא טוב הדרך אשר הלך
 בה מה"רא הכ"ל להמיר את שמו בשם משורר קדמוני הכוזב
 בספרים הקדושים, משתי סבות. האחת, כי רע הוא
 מזל עצמו כבגדו באמת, כי אין מדה טובה וגדולה מאהבת
 האמת, וכבר הזהירו חכמינו ובעלי מוסר על זאת פעמים
 רבות. ואין להשיב כי הדבר הזה מצער ושל מה בכך, לא
 כן, האמת שזה כבדטון כבודול, ואין מדרגה בעינין
 האמת. — והשנית מזל ההמשך אשר יוטשך ממונו. כי
 כאשר נודע רבים חקרי לב בעדנתו האומרים בלבבם אין
 חכמה ואין תבונה בילידי שכל דורות האחרונים, והבונים
 לתרשות אשר מקרוב הצמחנה בכל מדע הן בלמודיות הן
 בטבעיות ואשר לא ידעו אבותינו מלפנים ובימים הראשונים,
 באמרם: אם אמת יהגו מדוע נסתרו מנגד דורות הראשונים?
 הלא להם לבדם נתן ה' עינים לראות כל אשר יהיה תחת
 השמים! ואם כן איפוא אם נשים בפי איש קדמון, ובפרט
 בפי איש אלהים קדוש ואמר לו, דברים חדשים אשר כולדו
 רק על ידי הצמיחה והנסיין באורך הזמן, הלא אבחנו
 כותנים לפני העוורים האלה המכשלה הזאת, וכחזק בלבם
 הרעיון הרוח הזה, תחת המצוה אשר אלינו לטאטא אותי
 במטאטא

במשאטא השמל. ורעה עוד מזה שבעינינו תשוקת הגאון
ותהלה בלב המחבר בעשותו על עצמו שירים אשר בהם
מתהלל בלשון מדכרת גדולות ויאמר:

„מה אדמה לך מה אשוה לך איש תפלה

„אדמך לצאת השמש בגבורה לאור

„כי חושך כסתה מליצה וצהות אפילה

„ה' דבר ויקרא יצחק ויהי אור.”

וכמה יצטדק האיש אשר יקום ללמד לאדם מוסר השכל
ויאמר: (א, י"ב, וי"ג) והמטיים עקלקלותם הישר
מעגלותם הדריכם בדרך צדקה ואמונה הורם נתיבות
החכמה והאמת, וכמקום אחר (יא, ג' וד') „גם
במחיר נעימות אל תמכור האמת למען כחש”
אם הוא בעצמו מוכר האמת במחיר נעימות בעבור טובת
הנאה מה? וכמה יודעה איש אשר יזהיר בני דורו על
העמוה ועל הרחקת הגאווה באמרו: (ב, כ"ט ולמ"ד)
„עקב ענוה חכמה ודעת, ותכלית גאוה סכלות
והוללות, אם תהלה אותה נפשך התהלל ב”ה
ואם רוממות התרומם בדרכיו”, אם הוא בעצמו
שוקק להקלס ורוממות עד מאוד? איך לא יבוש ופניו לא
יחורו כאשר שר על עצמו השירים האלה? איך יעלה על
דעת משכיל להספאר בלשון זה:

„צהלי ורוני יושבת סטאנאב

„כי גדל בקרבך נבון דעת רבואב

„לו שוכני ארץ יתהללו בחכמיהם

„אז יאמרו באיים איש ואיש יולד בך

„ואליך יענו לאמור זה יולד בך

„כי ביצחק יקרא לך שם ביניהם:”

וכן אין קץ לתהלה ולשבח בהקדמות אשר עשה בשם יוסף
לוצאטו ובשם זרחיה, כאלו חובת כל היצורים לפניהם להודות
להלל לשבח לפאר לרומם להדר לעלה ולקלס על כל דברי
שירות אשר כתב. אין זאת כי אם כמו שאמרו חכמינו אין
אדם חוטא וגומר, וכמו שאמר הוא בעצמו (כ"ג זין)
ארבעה הם מצוקי ארץ ושנים נשואי נפש בל ישכנו
יחד האולת והענוה, החכמה והגאווה. — עד כה
דברנו ממשפט הממכר, ומעתה נשימה עין הכקורת גם
על המכור, ונתחיל מן החלק הראשון.

הנה אמת ונכון הדבר כי נמצא בחלק הזה דברים טובים
ונכוחים, איזה מליצות נחות וכבדות, ישמחו לב הקורא.
ולדוגמא נציג פה איזה מקראות. (ב כ"ו וכו') הגבה
מעלה וקנא משכילים גבהו ממך למען תהבם,
העמק שפלה ונחם נענים שפלו ממך למען תתענג.
(ג'ו) העצל יכסה מערומי עצלותו באדר הבטחון.
(ד ט) תורת אלהים תבער עצבי העינים ותורת
אדם עצבי הלבב (יא יז ויח) לא תזרה חול עלי קיא
צואה פו בלי דעת יהלך עליו רעיק ויטנף את
רגליו. (טו יח ויט) שמר רכושך מגנב תדע ננכתו
ולא תדעו, נצור לבך מגנב לא תדע ננכתו ותדעו
(כג כ וכו') חזיר עוזב גללו וחופש גללי צאת האדם,
עוצם עינו משחיתותיו ועוין מגרעות רעהו. (לא
ז — יא) מיום הוחל לקרוא בשם ה' רבו שומרי
אמונים אשר דתיהם שונות אז צמחה האיבה ותפרה
המשטמה בבני האדם, וירבו חללי האמונה ויעצמו
הרוגי דת, לא תוהו נוסדה להפר האחוה בין בני
האדם, אבל להישיר עלילות מצעדי גבר כוננה.
ועוד מקראות הדומים לאלה. אפס מחובות המכר לכלית
שאת

שאת פני איש במשפטו , ולכלתי הכחד תחת לשונו גם
 את הרע אשר ימצא בספר הדבור , למען ידע הקורא בו
 להוציא יקר מזולל ולהבדיל בין הטוב ובין הרע . ולכן גם
 אכתבו לא נכחיד תחת לשונינו ולא נסתיר מעין הקורא כי
 רבו למאוד מקראות ומליצות בחלק הזה אשר גם תקיף
 כפש כל משכיל ואזהב נחות , ורחוקים המה מאוד מן
 „נחות מן הנחות שדברו גם הנביאים“ כאשר הציג
 המחבר על פני הספר . כי פעם השחית תואר המשל
 בעבור הכמשל , ופעם השחית יופי הכמשל בעבור המשל ;
 פה הביא במליצותיו מלות ונורות ללא צורך ותכלית רק
 בעבור שהמה כתובים כזה במקרא כדרך בני ארצו ,
 והאריך במקום שראוי לקצר , ופה קצר במקום שראוי
 להאריך ועל ידי זאת נסתרת כונת המליצה ואין לה הכנה
 כלל וגם פעמים רבות מליצתו ומשליו נשתתות מאוד הן
 מפאת הרעיון והן מפאת הדבור , כי לא ירד לעומק יקר
 הערך של כל מלה ומלה , ועל כן לא הביא אותם על מכוונם
 ובמקומם הראוי להם . ועל כל אלה נביאה אמרותיו
 ומליצותיו בחלק הזה לעדה , למען הראות כי כנים דברינו .
 (א ו) לתת יתרון והבשר לכל איש שורר בביתו .
 מלות שורר בביתו מוצגים פה רק בעבור שהמה כתובים
 במגילת אסתר . (יט) פקיד בוגד באדוניו קופץ יד
 בעני בוגד בה' . וכאך המחבר בפרשו פקיד מי
 שהפקד אליו פקדון , לא ידעתי מאין לקח המחבר כונת
 המלה כזה ? הלא גם פקיד יורה על המושל לא על
 בעל פקדון ולמה לא כתב בעל הפקדון כמו שמצאנו בעל
 פקידות בירמיהו לג , יג . גם לו יהיה כדבריו איך שייך
 מלת באדוניו ? האם המפקיד הוא האדון על האיש אשר
 הפקד אליו ? (כ"ב) מקור מים חיים . מלות מים חיים
 מיוחדות

מיותרות רק ליטנא דקרא קא נקיש וכן לא יעשה המשורר
הקדמון אסף. או אחד מנביאים הקדושים.

(ב ח) במהלומת יכנע הגוף בחונף וחלקלקות
ובתוכחת השכל הנפש באמת ובצדק. מלות רבות
בלי תואר והדר, בלי קשור והבנה. כי כונת המליצה היא כמו
שבאר, „אין פעל ההכרח פועל בנפש לאמת דעה או
„לכוננה, כי אם יוכה איש מאה להאמין שלשה הם
„אחד, יאמר בפיו על צד החכמה שהוא מאמין זה אך לא
„יאומן זה אצלו בשכל וכ"ו. ואם כן מה למלת הגוף פה?
כי או שהיה לאמור במהלומות יכנע הגוף, ובתוכחת
השכל הנפש, או במהלומות יכנע הנפש בחונף, ובתוכחת
השכל תכנע באמת ובצדק, כי אז יהיה דבר והפכו, זה
לעומת זה. אבל כאשר המקרא לפנינו מלים בלי דעת
המה (ב) וישבו העבים אחר הגשם והיו לאין.
מה לאלה פה הלא המסבך דבר מאיד לכדו. ואולם גם
פה בדרך כל בני ארצו הלך לצבור מקראות [מקראות מכלי
פנות אל קדר נאה ואל הקשור ביניהם. (בר) כפסוק
הזה אמר המליץ הזה כמתפלא הנה האש מטבעו לעלות
והמים לרדת, והמתגאה עולה ויורד כאחד דהיינו רואה
את עצמו בתוך המעלה ואת זולתו בתוך המטה. —
מליצה כשגבה ונפליה לא תקולה בכתם אופיר! המים
יורדים למטה והמתגאה רואה למטה, משל דומה למשל,
לא שמעתי משל כזה בכל משלי מגידים בפולין. (בה)
ותכלית גאוה סבלות והוללות. החליף המליץ מלת
אחרית במלת תכלית, כי הסכלות לא תכלית הגאוה היא
כי אם אחרית הגאוה. (בש — לג) פה רצה המליץ לתרץ
קושיית הבן השואל לאיזה תועלת ברא ה' תכונת הגאוה
בנפש בהיותו מגונה עד קציהו ויאמר: לא תוהו בראך
ה'

ה' שוקק גאון ותהלה לתכלית נכונו בד' . אך התשובה
 כשאת מעל , כי תשובתו איננה נכונה ואין מחוברת
 ומקושרת עם השאלה . ובה אמר אם תהלה אותה
 בפשך התהלל ב"ה ואם רוממות התרומם בדרכיו
 וכ"ו ואם כן עדיון הקושיא במקומה עומדת למה ברא ה'
 תכונת הגאון כנפש האדם ? אבל אם כונת המליץ בתשובתו
 להתהלל ולהתרומם בשירים על פני הספר , אז תשובה
 נכחת השיב .

(ג ז) רעיון נשגב ונפלא ! העצל טומן ידו מחריצות ואומר
 שהוא בוטח ב"ה אבל אם הוא יאכל לחם וישתה מים , אז
 תגלה רעהו שהוא איננו בעל בטחון , כי אם כדרכיו
 כן הוא היה לו לבטוח ב"ה שיבריאם בלי אכילה ושתייה !
 (יא) חסיד איש עצל בעיניו בדעתו יצדיק רבים
 גותני לחמו וזמיוני . — לא ידעתי מאין ידע' המליץ
 הזה , כל הידיעות האלה , למדור כלל העצל לדעת מה
 העולה על רוחו , אך השיבות א ל לבי כתשובות החלמוד על
 השאלה מאי ידע היכא דמי פודגרא ? איבעית אימא
 קוד ה' ליראיו , ואיבעית אימא מיחש הוי חייש ביה . —

(יב) אדם לעמל יולד לעולל עלילות ברשע ,
 והדמיק כבאורו , ברשע בטלטול . מה לו ולש ליושב
 בדוחק הזה ! למה כתב כלשון דמשתמע לתרי אפי ? פן
 יבוא אחר ויקח אותו כפשוטו והיה על המחבר דמים !
 והמחבר בעצמו לקח מלות לעולל עלילות ברשע במקום
 אחר בזה החלק כפשוטו , וכבר הזהירו חז"ל על ענין זה
 באמרום חכמים הזהרו בדבריהם . — (יג) בעד החלון
 ישקיף העוני לבית החרוץ וכ"ו המשל הזה נמצא בספר
 אשכנזי ידוע , וכונתו לאמור , שאם גם יקרה לפעמים
 ע"י מקרה וקנה רעה עוני מה בבית האיש החרוץ לא

ישהה אלכו, כי ע"י חריצותו ישוב מהר לאיתנו הראשון
לא כן העצל אשר כנפלו ירד מטה ולא יוסף קום עוד.
אמנם המחבר כפי אשר באר אותו לאמור על בתי החרוך
יפסק העוני לבוא בבית העצל שחת הכונה והעיד על
עצמו שלא הבין ענין המשל הזה כיפיו. (יח) ימלא
הגרנות וכו' יעלה במ כל עשב לענה ורוש —
מעולם לא שמעתי כי יעלה בגורן עשב לענה ורוש, בשדה
פורים ולא בגרנות. אך המליך מצא מקרא זה כתוב,
אמר הדר הוא להציג פה, כי לישגא דקרא הוא וכוה
מתוך הכל. (כא) במנוחות שאננים. — לא ידע
המליך שם שאננים על כוריו. כי לולא זאת איך יאמר
שכרכת ה' לא תגור במנוחות שאננים, חס ושלום!
(בר, כה) גזר המליך שכל אוהב חנף יהלך ואין שום
אהבה בעולם שתהיה סבתה אהבת הנאהב לבד. ואנחנו
נאמר עליו מליצתו: כמראה המראה מנגה נגדה כן
לב המחבר לאדם. —

(ד א) לא תעשה לך פסל בלבבך — הוא הדבר אשר
דברתי לא ירד המליך לעומק כונת המלות כי אין לומר
פסל בלב, כי אם בלב אכן וזהו מן הראוי לאמור תמונה
בלבבך (ב) מאומת כל צלם, וכן בפסוק שלאחריו
מאומת דמות כל תמונה. — לו ידע המחבר מאומת
מכונת מאומה לא כתב מאומת כל צלם או מאומת דמות.
(טו) כונת המחבר בפסוק הזה היא טובה, אבל לא
המליצה כי היא מחוסרת הכנה כלל. גם אין להפסוק
הזה חבור וקשור עם מה שלמעלה ומה שלמטה ממנו,
כדד עומד פה בלי תואר ובלי הדר.

(ו ד) ירוץ אורח מהלאה למרחוק. מליצה מחוסרת
הכנה, כי ענין הלאה הוא הרחוק בעצמו (יש ב) פה

שכח המחבר את תואר המשל בעבור הנמשל, כי אמר
אל תאירו מחשכים בשביב רקבון עץ, כי באור
בוקר יורח שמש יקדר ואיניבו, הלא כהכל יפנה
פיהו, כי אם ימתינו עד אור הבוקר בודאי א יאירו
מחשכים, כי אז החושך הלך לו — גם מה היא מלת
בשביב? אצל האש כאמר שביבי אש, אבל אצל רקבון עץ,
איך שייך לאמור שביב? (ב) בעטלף השם אור לחושך
וחושך לאור. יאמר כל הקורא אש העטלף משים אור
לחושך? עיני עטלף לא יכלו לראות באור השמש,
אבל איך תשים האור לחושך (בג) כנער וכו' ימתק
לחבו לענה ורוש ומי המרים. — איה הנער אשר
ימתק לחבו לענה ורוש ומי המרים. בארץ אשכנז לא
מנאתי כער כזה, אולי במדינת המחבר שם נמצא! גם
מי המרים לא ידעתי פרושו.

(ז כל כנ) החכמה תלבש קרעים ותתכסה צואים
לעיני הזרים למען ימאסו בה. הי אנכי לא האמנתי
מעולם שהחכמה תעשה מעשה שטות כזה! אשה יפה
כהחכמה תתכסה צואים לבגלי יחמודו הזרים את יפיה.
בודאי לו ידע המליץ דרך הנשים לא כתב כזאת! גם אם
החכמה תעדה כליה לעיני מאהבה, ולפני הזרים תלביש
צואים הלא האשמה תלויה בה, אם תבזה בעיני הזרים,
סוף הדבר גם המשל גם הנמשל הכל ורעיון רוח.

(ח ו — י) במילים בלי דעת העתיר פה המליץ, יקוץ
הקורא כס. לבגות מעון וצבא רב לשבת בו, איך
יתכן לאמור לבגות צבא רב? ועתה התהלכתי לרגלי
זהיי לפני, שני הפכים בנושא אחד, אם היא תהלך
לרגל לא תוכל להיות לפניו — גם תשובת החכמה,
כעדרה מכל חכמה, אמרה אמצא חן, ונריך להיות
מנאתי

מצאתי כן; אמרה להנחיל אותי יש, אנה אמר
השם לה להנחילה יש? אמרה לעבור עבודת עבדי ה'
למלא כל חפצם, הלא מזה לא דבר ה' מאומה עמה,
ורבות דברים לא יאותו לחכמה, אם לא שנאמר, אחר
שדמה המליך את החכמה לאשה, שם כפיה מענה ארוכה;
כמו שאמרו תשעה קבין שיחה ירדו לעולם וכו'.

(ט כג) אבל כגובה אפר — מליצה בלשון הזכוכה כגובה
אף! (כד) עצם מעצמה. גם בשם הזה לא ירד המליך
לעומק כונת המלה, כי איך יתכן לאמור לראות העצם
מהעצם (ואין ויולד דאם וועזענטליכע איהרר וועזן
זעהן) גם לא ישובת לחבר השם עצם עם ציור מופשט
ומושכל, כי מלת עצם מורה על הפוכו על ציור גשמי
ואם רבים מהחוקרים שמשו כזה הלשון ויאמרו עצמות
הכורא, גם המה שגו וידברו דברים לא כן. ועל המליך
הזה אשר מתהלל בלשונו שהיא צחה מן הצחות, מוטל
לשמור את פיו ולשונו מכל דבר רע.

(י א) דבר סתר לו בפקוק הזה, ואחרי שאנחנו
איך לנו עסק בנקטות על כן לא כוכל להבינו.
גם מעולם לא ראינו ולא שמענו שיחתום איש
אחד קודש ל"ה בשמלתו החדשה אשר יבססה, אולי
כונת המחבר על ברכת שהחיינו. — (ב) וכי תתגדב
רוחך לכבם צואים וכו' ראו קשור באה ויפה! כדידות
וכונן בגדים צואים! מה תעלוזה כל הנשים הכונקות
יענו ויאמרו כי ביצחק יקרא להם שם תהלה! — הוא
הדבר אשר דברנו בעבור הכמשל השקית תואר המשל. גם
לפי כונת הענין צריך להיות וכי יש לך בגדים צואים,
הרב כנס ו"פ ואחרי הכנס אז תחתום וכו'. (יא) כי

כבריא אולם, צריך להיות כי כנפשו כבריא אולם, כי
לפי דברי המליץ הוא שני הפכים, אם הוא בריא אולם
איך ידרוש ארוכה לחייו? (יח) ללחום את כסיל —
אבל אם ישב עם חכם ללחום, יאדיב כפשו? מחשבות
המליץ כפסוק הזה טובות אבל לא דבריו.

(יא ג) למען כחש, אין לו הכנה כלל פה. (ו) נפש
בסיל ברי חכמה אשר עשתה, המליץ הזה מקשר
דעיונות נפרדות והפוכות, החכמה כנפש כסיל! אם
כנפשו הוא לא יקרא לו עוד כסיל. (יא) יתרוצץ אף
יצריח — ליטא דקרא קא נקוט, כי מעולם לא שמענו
שגרעין הזרע ירים קולו ויתרוצץ אף יצריח. (יט) לכבד
קרא נואה אין צריך כביר כח, כמו שאמר המליץ, כי ישאל
כא לנערות ושפחות ותגדנה לו.

(יב ב) מְשׁוֹרֵר צריך להיות מְשׁוֹרֵר כי כאשר כתוב פה,
יומשך הפעל להנשא שלפניו ויהיה הכונה ה' משורר.
(יח) או אז, מה למלת או פה?

(יג) משל נחמד ממשל המליץ בפרשה הזאת לא יסולה בכל
משלי שלמה. ויאמר הכסילות תתחפש כבגדי החכמה,
למען תתכברה ולא ידע הכסיל כי היא הכסילות
רקיאמין כי היא החכמה ותאמר לו נכרות בריח לבלתי תלך
אחר החכמה! הכי קרא שמה כסילות בעבור האולת
הזאת? כוודאי כד כיום המליץ חבר זאת המליצה.

(יד ו) שבוש ובגון וכ' והמגן לא יאיר, רקמקרא כתוב הוא.

(טו ו) ולא יעצרך הגשם, הוצג פה בעבור המקרא
הכתוב במלכים ולהראות שתי מונות בענין אחד. ולוא
דקרא

יקרא נח! (יו) שפת לא ידעתי אשמע. (ב) הלא
המחבר דבר פה מגוכחי הדעת והמה החכמים, ואם כן
איך אמר על הגניבה כזאת ועוד לא תמצאו? (בח)
בחלום חכר המליץ המליצה הזאת.

(טז ח) היודע כל יצר האדם וכוונן חדרי לבם, כאשר
עשה המליץ הזה, הוא יודע אם הצעל קנאה ומתעצל
טומן ידו לקחת אונר נחמד מרחוב קריה יואכחנו לא
קדע. — גם ערכוב דברים יש בכאן, כי כונה המחבר
לעורר על חבור הקנאה והקריאה, והאריך לדבר מקנאה
לכדה. (א) כי יש אחרית לא ידעתי פרושו. (לא)
המקרא הזה אומר דרשני. (לד) קשתותם, מי המה
הרכים?

(יז ד) בלתי, צריך להיות כי אם. (בא) המקרא הזה
איכינו על מקומו הנכון.

(יח) מה מאוד תשך משחור תואר המשל הזה בכללו.
גם פרטיו לא ירצו כלל, אמר רוח נדיבה תשאך לבוא
לא היכל המלך, כון א הנמשל ושכח המשל; לחזות
כל גועם נחמד להשכיל, אם הוא יכול לחזות כל
נועם מדוע לא יטה ימין ושמאל לראות מה כימינו או
בשמאלו, ועל כן היה יותר טוב אם אמר לחזות פני
המלך. — (בר) שזיח לשוממית וכ"ו פה קוטר המליץ
דבריו עצמו, כי אם כדבריו פה כן הוא שאכחנו כלמוד
מהשוממית אשר צוה ה' בעבורה לזכוב לעוף במעונתה,
מה לנו ולחריות, הלא טוב להעצל אשר כפי מאמר
המליץ הזה יכסה עצלותו באדר הכטמן. ואולי לכונה
מיוחדת קטר המחבר את עצמו בשתי מקומות למען השוות
ספרו לספרי שלמה, כאשר אמרו בקשו לגנוז ספר קהלת

(רסד)

מפני שדבריו קותרין זה את זה , כי כל תשוקת המחבר הזה
לעמוד במקוט הגדולים ולראות בתור המעלה של הנביאים
וממשלי משלים בימים הקדמונים .

(יט ט , י) היודע משפט בני ישראל במדינה אשר בה
מתגורר בעת המחבר הזה , הוא יכול להבין הפסוק הזה
על מכונו . ואם היה הספר הזה בכתיבת יד מאז ומקדם
כמו שאמר מהר"א לא יתכן הפסוק הזה אם לא שגאמר
רוח ה' דבר בו . (יב , יג) מליצה כחמדה מאוד ! גן ירק
לעומת ככשים , ראה זה חדש הוא ! (שו) משאת המלך ,
אך למותר הוא וכלי הכנה .

(כ ג) בעמק שוה היא עמק המלך . כתוב הוא למען
השוות עם המקרא בחומש , כי אין לו מוכן פה . (ד)
ירא אשר . קשור המליצה כזאת כגד חוק הלשון , כי
מחק הלשון העברי יכול אחר הפעל ירא מלת פן להורות
ספקות היראה , אבל לא מלת אשר . (ז) בתוחו ויאבר
לא ידעתי פרושו .

(כו ב) יתרון הממלכה בכשרון ויושר אנשי הצבא .
מה רב כח המליך בידיעות מדיניות , כי הוא ידע שיתרון
הממלכה רק בכשרון ויושר אנשי הצבא ! ולו היה ידע
המלך שלמה מה שידע המחבר הזה לא אמר מלך במשפט
יעמיד ארץ , כי אם מלך בכשרון אנשי צבא יעמיד ארץ .
(ד) המלך יתן לאיש לחם חקו לא יוסיף ולא יגרע !
אמרו כל יודעי מפות הארץ , איך המדינה אשר מלכה
יתן לכל איש לחם חקו לא יוסיף ולא יגרע ? אפשר זאת
הריות דובר משלים , לברוא מדינות כרצונו ולהמליך
עליהם מלכים כפי העולה על רוחו , ולכן גם המליך הזה
ממציא מדינות ומלכים כחפצו , לא כחפצו . (יג יד)
משל

משל נחמד ונעים, ומי יתן ואדעו! (בב) המקרא הזה
אומר דרשוני. (ל) וחיתו יער בטרף והאדם בעור.
להטרף או להמוזן צריכים גם האדם גם היבול, כי מה
שאמר יבול בגשם, הלא ידע כי הגשם הוא מזון ליבול?
ומדוע אמר בחיה לבדה הטרף ינלח. ואם יחשוב הנלחם
אמתית, איך יאמר שהיא בעור? (ג) אם אפס די.
בחלום ידבר כי איך יוקשר האפס עם די? (ט) אשים
לפי מחסום, לבלתי הרהר אחר המקרא הזה, כי ידעתי
שהמחבר הזה בקי גם בחכמת הטבע, וכודאי ידע כי כן
הוא כמו שכתב דהיינו אם נעצר המשגל אז תעלה התשוקה
אל הלשון ופה דובר נבלה! גם בחכמת הרפואה הראה
כוחו ועוצם ידו, כי כתב בבאורו לפרשה ל"ט, פסוק כ"ד:
כל הקרב א אשה נדה לא ינקה מחולי הצרפתים. — (כא)
ופני המלך לא תראה. צחוק עשה לי המחבר כפסוק
הזה כי אמר אם תראה לראות הוד והדר מלכות, א תראה
פני המלך! ולולא הארכנו כבר יותר מדאי, הצגנו עוד
כהנה וכהנה, הן בפרשיות הנזכרים הן בפרשיות הבאים,
להראות כי בצדק אמרי סיכו. ואם יעלו הטוב והרע בכף
מאזנים ישאו יחד, בוודאי הכרע יכריע את הטוב. ואולם
טרם נחתום הבקורת הזה על החלק הראשון נעיר עוד
אוזן הקורא על דבר אחד בחלק הנזכר. והוא שיש למחבר
הזה מלות אחדות אשר יקרות ואהובות בעיניו כל כך עד
שהכפיל אותם בפרשיות רבות לאין מספר עד כי
תגעל כפש הקורא אותם, וככל זאת אמר המחבר בהקדמה
אשר עשה בשם יוסף לוצאטו, והמליצה כדת הצחות אין
,,אונס לכפול ולשנות מוכן אחד בשורש אחד פעמים ושלוש
,,ככפול שונה באולתו וכלעג לשון אין בינה" הא לך באה
דורש ואין באה נקיים! וממלות האלה נציג פה לדוגמא

מלת

(רסו)

מלת עלי ליל הוכן מלת או אז וכן רק בון עץ הנאמרים
ונשנים עד אין סוף . וכפרט מלת ערובה הנמצאת
בכר בשאר תבניות כהנה וכהנה , נעתקת גם שהיוחד
מארכעים פעמים , ועלהרוב אין לה מוכן כלל , ועל
כן אכחנו כאמר במלצת המסכר .

העוף יבר בנצתו

והמליץ במליצתו

אז תגלה ערותו

כי יקח ערבתו

אמר יואל כהנא
הימן .

(המשך במחברת הבאה)

ב

כתב יושר להגיד לאדם ישרו , איש איש לפי אשורו
כו' בשנת וכתוב יושר לפ"ק (תקמד')

בבר כודע ביהודא , כי כאשר הוציא הרב המפורסם
השלם מו' גפתי הירץ וויזל כ"י את ספרו דברי שלום
ואמת בשנת תקמ"ב , אז קמו רבים מרבני פולוניא לשפוך
בוז ונאצה על דברי הספר הזה ומסכרו , אותו דמו להכרית
ואת ספרו היקר הדרימו גם שרפו . וראש המקנאים הי'
הרב אב"ד לויסא , והמבקר ראה דרשתו אשר דרש בשנת
הגדול בשנה ההיא . ואין קצה לחמת אף אשר העיח
בדרשה ההיא . ולמען לא ילאה הקורא ברוב חלומותיו
ונרוב דבריו , נביא רק תחלת דבריו וקופס וכה אמר .

»תמוה

,תמה אכני מאד ולבי יתר ממקומו האך העיו איש רשע
 ,בפניו איש הנעדר חכמות הנשגבות , לבה
 ,קדרי לשון עברי ופשוטו של מוקרא עם פירש כמושכלות
 ,ראשונות , ואין לו חלק ונחלה בלמוד עומק התלמוד
 ,הראשונים תורה שבע"פ עדות ה' חקים ומשפטים , ראמות
 ,לאחיל חכמות האלה , וחכמות מה לו היאך יעיו פנים
 ,לאמר הבה נתחכמה , ונשית עצה לפני מדינות יקרות
 ,מלאות חכמי לב ומכוני מדע ויודעי דת , איך איש משולל
 ,מכל מוסדת המדע יבוא ללמד קדר הלימוד ולהורות דרך
 ,לעם ה' אלה ואת המעשה אשר יעשו , ולחלקם ביעקב
 ,ולאפי'ם בישראל , החלש ואמר גבור אני , שהוס עין
 ,ואמר לבו לרגלי , אורה לכס הדרך , רש ונקלה יאמר
 ,לבו לחמו בלחמו ואין לחם בביתו כו' . וקיום הדרשה:
 ,ואתם רבני בד"ץ דפה אתם עידי כי כבואי הנה לא
 ,אביתו לתת הסכמה על ספרו יען וביען איש
 ,אשר נעור וריק מחכמת עומק הגמר' וראשונים אין זה
 ,בכלל חכמי ישראל , ולא יכלתי לעמוד בדגתי מגדל
 ,הספיכס באמרכם הלא לא יצמח ממנו לא דין והוראה ,
 ,פיתחני ואפת וכתתי הסכמה על ספר יין לבנון , אף
 ,גם ראה איך רוח ה' דבר בהגאון אב"ד דק"ק פראג
 ,במכתבו על ספר יין לבנון התנה במכתבו בזה"ל , כתנאי
 ,שלא יא' ממנהגו שכל דבריו כנויים על אמתת תורתנו
 ,הנבילות והמקובלות אצלינו דור אחר דור מיומי התנאים
 ,ואמוראים , פחד פחדנו ויאתנו ואשר יגורנו יבוא לנו
 ,לכן הקשיבו אלי , ש תפכו א' אלילי דבריו , ש מלינותיו
 ,אשר יפרוש דעות לרגליכם ולרגלי הילדים " . " ראו
 ,בא בחמלה ה' עלינו שאנו מסתופפים בכל כפניו אשר
 ,הדוכס יר"ה והוא מגן עלינו לכל קטור מאונותינו ועוז

,דתינו

דתינוח"ו, ולהגות ולהעמיק תה"ק כמה וכמה גדולי הדור
 ויוצאים מכאן (ליסא) אשר נתקבלו לרב אב"ד בקהלות
 גדולות במדינות אשכנז בעו"ה (ז"ל בעו"ה) ומהם אשר
 יכולים לעמוד בהכלי מלך (כוודאי כוונתו על מה שדרשו
 החכמים על פסוק אשר כח להם לעמוד בהכלי המלך.
 דכאל א' כי לשון וספר לא למדו) עפ"י מוסיקה ודרך
 ארץ (מענין זו פרישת דרך ארץ כמה שאמר) הראוי
 לפי כבודם וכו' —

ועל דבר הריכות האלה דברי החלומות וזעקתם הנה
 כבר אחד מגדולי חכמי ישראל הספר הזה כתב
 מעט הכמות ורב האיכות חכו ממתקים וכלו מחמדים
 מהחל ועד כלה. ישמח לב הקורא להגות בו, במאזן
 בו דברי חפץ, איך יצא המחבר לעמוד לימין צדקת הרב
 בעל דברי שלום ואמת, ולהפך בזכותו כגד המתקוממים עליו.
 הספר ותכונתו: המחבר הזה אשר הכיר החכם
 השלם ה"ל, תומו צדקתו ויושר לבבו מעודו ועד
 עתה, התפלא והשתומם לשמע אזנו את הבז אשר שפכו
 עליו רבני פולין. ויתן א לבו לחקור ולדעת מה האף
 ומה הקרי. ויחפש איש להגיד לו דבר מהמריבה, בקטן
 החל, ויצו ויבוא לפניו אחד מהמלמדים (וכוודאי הי' אחד
 מתלמידיו הרב המריב ה"ל) ויתמרמר בחמת אפו על ספר
 דברי שלום ואמת ומתברר. ושאל אותו כמה אשם בעל
 הספר בדבריו? האם הפר תורת ה' ח"ו ומצותיה, או
 ההרס דבר מיוסודי האמונה? (שם כב) ועל מענה
 המלמד כי לא על אלה יאשימוהו ולא פשע על אחת מהנה.
 ונחש המחבר וישם א ההתול פניו, ושאלו שנית בחרוד ע"ד
 התול (איראגיש), האם בעט חלילה במנהגים הטובים
 והישרים כסנוב הכפרות בערב יום הכפורים, וכהכאת

המן בעץ כפורים או באכילת ראש הכבש וכרוב ותמרי
 וירקא בראש השנה, או החיר לאכול אגוזים כיום השענה,
 או דרש לעם כי אין חפץ לאל בשתי שערות לבנות וזאת
 בין מעברתא לקצצה, או כפר (הס מלחזקיר) בקדר
 הכענועים כלוב כו' ? ואולי דבר קרה על הניסים
 הידועים לכל בני הגולה, כאותם שעשה משה"ר לוי
 בהומינו את הקיסר רודלפוס למשתה, ובהזכרת השם
 הוריד בירה מן השמים, או כפר בגולם שעשה מוהרר
 כסתליז"ל אשר עפרו עודנו טמון וגו' (כק"ק פוזנא), או
 אולי השיאו לבו להטיל דופי בגבולות הידועים, שאי אפשר
 להקיר עין הרע בגבולות עמומות ובלשון וכו' (ש). ועל
 השאלות האלה השיב המלמד הדובר למחבר, אדוני! אבל
 גם באלה שלחידו, במכתבו דש"ו פרק ה — ולא יאמינו
 עוד לשיחות נאים טפלות — כו' (ש). והטיח עוד
 שם בדברים להאשים את הקפר על אשר כתוב בוללמלד את
 כערי בני ישראל מקרא ולשון עברית על קדר הדקדוק.
 כי כזה יגיע כזק רב להמלמדים כלם כי לא ידעו דבר
 מפי' המקרא ומדקדוק.

וכראות המחבר כי האיש המתלונן הלזה אינו חקר
 תכונות מאשים הקפר על לא דבר, ויעזבהו
 בלי מענה, כאמר החכם אל תען כקיל וגו'. ויסך
 א אחד הגדולים לשמוע מה גם בפיו, אולי יגיד הוא לו
 דברים של טעם, וכדברו עמו על אודות הקפר, ושמע
 כל תלונותיו כי גם המה הכל ורעות רוח, אז הבין המחבר כי
 דברי שלום ואמת נדקו יחדיו כנזקת מחברם, ועל לא
 דבר שפכו עליו כזו, ויחם לבנו-בקרנו, להגיל כפס
 נדיק מתקוממו אשר קמו לבלעו תנם. ויאמר אם
 אבינהו

אביהם הדברים כהויתן, ויסיף עוד שנוא אותו, כי כבר
לבו סוגה באלות הרדופה, ושיכיוו שכלו מראות את האמת.
ויעץ המחבר את לבבו, וילך ויעש וגם הוא בערמה
והסב כונת הספר דברי שלום, מדרך הששוע לבאר אותם
עפ"י חכמת הקבלה וחידות בסתרי המרכבה דובר בהם,
כי הוא ידע לב בני עמו, כי כל מאמר זר וכל דבר רחוק
אשר יאמר עליו כי הוא זה סוד כמוס מסודות הקבלה אף
אם לא יכינו ממנו דבר ושימו ידם למי פיהם והחרש יחרישו
ולא יהרהרו אחריהם, וכל אשר יגדל הזרות יותר ינעם
להם באמנם אליהם הרי זה סוד. ולא יפלא בעיניהם
מאומה ולא יקשה להם דבר, כי אלו הכינו לא ה' ^ה
סוד. — וילך המחבר בכח התחבולה הזאת להציל עשוק נקי
מיד עושקיו חכם, לקיים ענה בסיל כאלתו. ויחפצו
בירו הצליח כי כאשר שמע הגדול ההוא פירוש מאמר אחד
עפ"י סוד וכמה וכמה רמזים וסודות רמזים בכל מלה
ומלה מספר דברי שלום ואמת, אז נפקחו עיניו, וידע כי
ערום הוא מחכמה הזאת, והצדיק את הצדיק, ולא רצה
עוד להרהר אחריו, ויבקש כפרה על אשר דבר תועה על
איש רוחו נאמנה. זהו תוכן ענין הספר, ויהי למותר
אם נעתיק הנה כל דבריו הנאמרים בו, אחרי אשר זכינו
לראותו כלו בדפוס אשר יצא לאור. וכל איש משכיל אשר
מלא לבו רוח חכמה ודעת, ושיס עיניו ולבו להגיע ולקרות
דבריו שכלם נעימים ונחמדים ושכלה אין בהם.

מחבר הספר הזה נעלם מעיני הקורא, כי לא הודיע את
שמו בשער ספרו, אך המבקר ידע אותו, כי
הוא גדול מגדולי הדור והוא ה' רב וגאון ואב"ד וחכם
גדול כ"ב. והוא חבר הספר הזה בעת המחלוקות, ולא
נחמו

נתנו להביאם לדפוס כל ימי חייו, * כי ירא לנפשו פן
 בחרם יצאו לקראתו, כאשר עשו לו כבר בספר אחר אשר
 חנר ג"כ למען אהבת האמת. כי איפה נקי דובר אמת
 בלבנו וימלט מחמת הנוקמים נקמת שוא, אשר נשיבתם
 זכו' אך עתה כי גוע הצדיק, ונאסף א עמיו בעיר
 לוברדון הכירה, וגדול הכבוד אשר עשו לו במותו יותר
 מבחייו, כי ראשי נדיבי ישראל, וגדולי וחכמי העמים
 הלכו אחרי מטתו בכו וספרו עליו הוי אדון והוי הודו,
 ויקבר בכבוד גדול כמוה לא כראה, כראוי ונהוג לאיש
 גדול כמוהו. והיתה נפש הצדיק צרורה בצרור החיים
 ולקוראים ינעם זעליהם תבוא ברכת טוב:

ד - א. *יחזיק*

תולדות הזמן

א

זה כשלושה חדשים והקול נשמע באגרות מגירי
 חדשות הנקראים בשם לייטוונגערן לאמור: בארץ
 איטאליען התאספו יחד ראשי ונשיאי עדת בני ישראל בכל
 מקום מושבותם לשום עינם ולבם על המצות החוקים
 והמשפטים הנהוגים בתוכם, ולהקל מעל שכם עם ה'
 המשא אשר יכבדו כפי הטוב בעיניהם להקל מפאת המקום
 והזמן

(*) והפרט הכתוב בשער הספר וכתוב ישר (על מנין
 תקמד) בודאי הוא ט"ס, וז"ל כד וכתוב יושר
 דברי אמת לפק (מנין תקמד).

(רעב)

והזמן , וכבר החלו לעשות ולגזור חומר כי לא יהיה עוד
יום השביעי יום שבתון מקרא קודש כי אם יום הראשון
בשבוע ועוד דברים כאלה . האמנם כל איש משכיל לא
שעה כלל לדבר כזו כזה אשר יצא מבטן איש מהתלומסק ,
וידע כי שקר המה דוכרים , כמאמר ח"ל הרוצה לשקר
ירחיק עדותו . אך בכל זאת חשקה בפש אנשים אחדים
לדעת הדבר על מכונו וישלחו אגרות לרכני איטאליען
לשמוע מפיהם תוכן הדבר . וכן עשה התורני ר' ברוך
ויטלס מפראג , וזאת תשובת אחד מדיוני דק"ק מאנטוא
ט' ר' ברוך הנזכר , אשר שלחה אלינו מיד אחיו המשכיל
ר' יהודא לחלקה ביעקב ולהפיצה בישראל .

מאנטוא ביום כ"ד לחודש האביב

שנת תק"ן עולם לפ"ק.

והא שלמא רבא מן שמיא אחיא מביכיא זו היא
שונה זו היא ביאה על ראש וי"כה כן אחת גס
בר"ך יהיה בכני מונוי וחיי אב וכנו שראו את
החודש מקראי קודש .

לזאת יחרד לבי איך יאמין כי יסופר בדבר הזה אשר אין
לו שחר כי נעשתה התועבה הזאת בישראל לשלוח יד
במשיח ה' זה משה האיש לתורה ולתעודה , ולחלל שר קודש
כי יספאו דברים אשר לא כן כגד ה' וכגד משיחיו רועי
ישראל . חלילה לנו ממנו למרוד ב"ה להתיר את האקור'
דעו איפוא כי העלים הזמניות שקר הם דוכרים כלו עושה
שקר מראשו ועל (ועד) רגליו אם להליכה ואם למעשה ולא
דברנו ולא עלה על לבנו להקהל כלל וכלל הנה כי כן כזו וכזה
העלים בודים מלבם לא תאמנו כי לא יאמנו דבריהם .

את הדברים והאמת האלה יודיע כבודו לרבים ולכל חכמי
ישראל אשר בגלות הקל הזה כי כגון דא צריכא לאודועי
לקדש

(רעג)

לקדש שם ה' הגדול המחולל בגוים כי לא יחליף האל ולא
ימיר דתו וברוך המקדש שמו ברכים .
כלו עיני מיחל לאלקי יציל עמי משוע לישועהו חשועת
ישראל ויהפוך א' עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה'
ושלום על ישראל .

העומד לשרת פה את ה' אלקיכו
הצעיר יקותיאל חיים ב"כ הלל הכהן ז"ל .

ב
בער ל ין

כיום ד' כ"ב לחודש חשון התקכ"ו לפ"ג צוה ה' המותה
לאיש יקר הערך / החכם והמהבדל המפורסם מוה"ר / מור ורבי
אברהם קאסל בעיר הזאת . איש צדיק תמים היה בדורותיו ,
ושמעו הטוב כודע בשער בת רבים , כי אחד היה אברהם
בדיעות הלמודיות וההכדס , וכל שומעיו התפללו על
חכמתו בעיניו הזה . ימי חייו היו חמש ושבעים שנה ,
ועליו יאמר כאשר נאמר על מות אברהם בן עזרא ,
ואברהם בן חמש שבעים שנה נצחתו מחרן ; *) ויאלץ *פיהו*

(*) בדעתו לפתח צורת האיש הכבד הזה פתחי חותם על
ידי אומן חכם מעדתינו ולחלקה לחתומים על המאסף
נצחת מחברת הרכיעית מהכרך הזה לאור במחיר 4
גראטן . וכל איש זולת החתומים אשר יאזה לקחת הנורה
הנזכרת יתן מחירה 2 I גראטן . ולכן אנחנו מבקשים
מן המתעסקים שיודיעו לנו מי ומי מן החתומים אשר
נפשו חשקה לקחת הנורה ה"ל , למען נשלח אותה לידם
בעת שלוח המחברת הרכיעית אשר תודפס בימים לא
בכירים . דברי המאספים .

(רעד)

י מ צ ב ת י ו ס ק

לזכרון ריענו

יוסף בר"ה בר"ן

ז"ל

חבר לחברת שוחרי הטוב והתושיה

אשר הלך למנוחתו בדמי ימיו , בן ארבעה ועשרים שנה
ביום ט"ז לחמש אדרשני תקכ"א לפ"ק . כל ימי חייו
מיום דעתו למאוס ברע ולבחור בטוב היה שוקד על דלתות
החכמה ללמוד וללמד , כי חננו ה' דעה ובינה והשכל , ולב
טהור ברא לו אלהים להרכות טוב באחיו , לעזרם ולקמדם
בנפשו ובמאדו . כי מלבד אשר פזר מהונו , אשר ברכו
בו ה' , לנערי אביונים , אשר מלאם לבם להשלים נפשותם
במדות ובמוסרות , בחכמות ובלמודיות , התאמץ גם
בנפשו לתת להם לקח טוב להדריכם בדרכי יושר ולהכניסם
במדע , בדיעות השונות בחכמת המדידה , ובתכונות
הארץ וגלילותיה והרבה כאלו . אך מעטם התמדתו
בעיון ובלמוד הרבה , החליט גיוו ויחלה בחולי השדפון
וימת . רבים ספדו על העדר כלי יקר כמוהו גם לבנו
באבה כי לוקח מאתנו ריע משכיל וחבר כאמן , וכי נכרת
עץ עושה פרי לספרינו המאסף הרבה חכמה ומוסר בתוך
אחינו אך זאת נשיב אל לבנו על כן נוחיל . אשרהו כי
השלים חקו בימים מעטים וימת זקן בימי עלמיו :
ועתה עדה המצבה הזאת , כי כיקרתו לנו בעודו מתהלך
בתוכנו , כן יקר הוא לנו אף אחרי הפרדו ממנו , זכרו לא יוסף
מתוכנו ולזכר עולם יהיה לדיק .

וניקון

וּבְקוֹכֵן עָלֵיו אֶת הַקִּיכָה הַזֹּאת:

צַר לָנוּ עָלֶיךָ אֲחִינוּ יוֹסֵף
כִּי בְנֵעֹרִיךָ מָמוֹנוּ נִפְרָדָה
וּבְחִבְלֵי הַמָּוֶתְחָה נִלְכְּדָה
אֲבוֹנוֹ זָכָרְךָ בִּינֵינוּ לֹא יֵאָסֶה
עֲמָלָה הָרְבוֹת רָעָה בֵּין אֲחִינוּ
וּמִדַּע הַנִּחְלָה לִבֵּנִי עָמִינוּ
הַקּוֹיָם לָעַד עַל סֵפֶר הַמֵּאֶסֶה

כִּי בְנֵי עֹרִיף מִמֶּנּוּ נִפְרְדָּתָה

וּבְחֶבְלֵי הַמָּוֶתָה גִּלְכָּד גִּלְכָּדָת

אָבן זכרָה בִּינִינוּ לֹא יאָסֶף

עֲמִלָּה הַרְבּוֹת רָעָה בֵּין אֲחֵינוּ

וּמִדָּע הִנְחַלְתָּ לְבָנִי עֲמִינוּ

תְּקוּקִים לְעַד עַל סֵפֶר הַמֵּאֵסֶף

卷五

ת ק ו נ י ה ט ע ו ת

צד	שורה	תחת	קרא
רכב	יב	זאות	זאת
רכז	יח	כשפה	כשפה
	—	נעל	ועל
דלו	ג בהערה	המחמר	המחמר
רמא	כ	יכווהו	יכווהו
רנ	כה	רקיס	רבים
רנב	יב	האחיונים	האחיונים

גד קסו ז"ל קטו וזר קכז ז"ל קכח.

לוח המכתבים

צד		
קפכ	י - ל	קורא בספרים • מכתם
קפג	—	תפלה על השלום
קפז	אהרן פאלאק	האכזב
קצ	ר' הירץ וויזל	תהלה לדוד
קצא	י - ר	שיר ידידות
קצב	י - ל	שמנה מכתמים
קצד	יהודא בן יונה	גמול המשקר מכתם
קצה	מרדכי ראך	שלשה מכתמים
קצו	מ - ס	אגרות חכמה (המשך)
	ע - ל	שיחה בארץ החיים (המשך)
רכט	יוול פיק	מאמר המלואים
רנא	הימן	בקורת ספר אסף
רסו	ד - א	— — כתב יושר
רעא		תולדות הזמן מנשובא
רעג		— — ברלין
רעד	י - ל	מצבת יוסף